

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему **Механізм забезпечення фінансової стабільності підприємства
ПАТ «Запоріжгаз»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0728
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та
страхування

освітньої програми фінанси і кредит
спеціалізації Корпоративні фінанси

А.С. Вовк

Керівник к.е.н., ст. викладач Герасимова В.О.

Рецензент к.е.н., доцент Батракова Т.І.

Науковий консультант к.е.н., професор Бугай В.З.

Запоріжжя – 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Освітня програма фінанси і кредит
Спеціалізація Корпоративні фінанси

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

« ____ » _____ 2019 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Вовк Анастасії Сергіївни

1. Тема роботи: «Механізм забезпечення фінансової стабільності підприємства ПАТ «Запоріжгаз»»
керівник роботи: Герасимова Віталія Олександрівна, к.е.н., ст. викладач
затверджені наказом ЗНУ від 4 липня 2019 року № 1110-с.
2. Строк подання студентом роботи: 25 грудня 2019 року.
3. Вихідні дані до роботи: фінансова звітність ПАТ «Запоріжгаз», підручники, навчальні посібники, статті вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали науково-практичних конференцій.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити сутність роль фінансової стабільності в діяльності підприємства; розглянути особливості управління фінансовою стабільністю підприємства; узагальнити теоретичні положення з питань оцінки фінансової стабільності підприємства; здійснити аналіз основних показників фінансового стану підприємства ПАТ «Запоріжгаз» як передумови його фінансової стабільності; удосконалити систему управління фінансовою стабільністю підприємства з метою підвищення її рівня.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 16 рис., 25 табл. і 1 формула.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Герасимова В.О., ст. викладач	09.08.2019 р.	09.08.2019 р.
2	Герасимова В.О., ст. викладач	13.09.2019 р.	13.09.2019 р.
3	Герасимова В.О., ст. викладач	18.10.2019 р.	18.10.2019 р.

7. Дата видачі завдання: 05 липня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2019 р. – 09.07.2019 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2019 р. – 08.08.2019 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2019 р. – 12.09.2019 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	13.09.2019 р. – 17.10.2019 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	18.10.2019 р. – 28.11.2019 р.	виконано
6.	Формування висновків	29.11.2019 р. – 10.12.2019 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	11.12.2019 р. – 24.12.2019 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	25.12.2019 р.	виконано

Студент _____ А.С. Вовк
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ В.О. Герасимова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.Ю. Кисільова
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 100 с., 16 рис., 25 табл., 2 додатки, 72 джерела.

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовою стабільністю підприємства ПАТ «Запоріжгаз».

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних та практичних рекомендацій щодо формування механізму забезпечення фінансової стабільності підприємства ПАТ «Запоріжгаз».

Завдання: дослідити сутність роль фінансової стабільності в діяльності підприємства; розглянути особливості управління фінансовою стабільністю підприємства; узагальнити теоретичні положення з питань оцінки фінансової стабільності підприємства; здійснити аналіз основних показників фінансового стану підприємства ПАТ «Запоріжгаз» як передумови його фінансової стабільності; удосконалити систему управління фінансовою стабільністю підприємства з метою підвищення її рівня.

Методи досліджень: діалектичний, емпіричний, порівняльний, статистичний, графоаналітичний.

Одержані результати та їх новизна: удосконалено структуру балансу підприємства, що передбачає оптимізацію балансу через коригування певних статей балансу на основі рекомендованих значень фінансових показників.

Запропоновані практичні рекомендації спрямовані на підвищення рівня фінансової стабільності підприємства ПАТ «Запоріжгаз» та передбачають запровадження заходів щодо покращення його фінансового стану.

ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, ПРИБУТОК, ОПТИМІЗАЦІЯ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ.

SUMMARY

Qualifying work: 100 pp., 16 fig., 25 tab., 2 annex, 72 references.

The object of the study is the processes of managing the financial stability of PJSC «Zaporizhgaz».

The subject of research is theoretical, methodological and practical aspects of evaluation and analysis of financial stability of the enterprise.

The purpose of the qualification work is to substantiate theoretical, methodological and practical recommendations on the formation of the mechanism of ensuring the financial stability of the enterprise of PJSC «Zaporizhgaz».

Objective: To investigate the essence of the role of financial stability in the activity of the enterprise; to consider features of management of financial stability of the enterprise; to summarize theoretical provisions on the evaluation of the financial stability of the enterprise; to analyze the main indicators of the financial condition of the PJSC «Zaporizhgaz» enterprise as a precondition for its financial stability; improve the financial stability management system of an enterprise in order to increase its level.

Research methods: dialectical method of knowledge of economic phenomena regarding the nature and peculiarities of formation of financial stability of the enterprise, modern management theory. In the course of the study, logical and empirical methods of knowledge of mechanisms and forms of financial stability management, as well as methods of comparative, statistical analysis, graphoanalytical methods of reflection of research results were widely used.

The information base for writing the qualification work were financial statements of PJSC «Zaporizhgaz», textbooks, manuals, articles of domestic and foreign authors, materials of scientific and practical conferences.

The results obtained and their novelty: improved the balance sheet structure of the enterprise, which provides for optimization of the balance sheet by adjusting certain balance sheet items based on the recommended values of financial indicators.

The offered practical recommendations are aimed at improving the financial stability of the PJSC «Zaporizhgaz» enterprise and envisage measures to improve its financial position.

BUSINESS ACTIVITY, LIQUIDITY, PROFIT, OPTIMIZATION,
FINANCIAL SUSTAINABILITY, FINANCIAL STABILITY.

ЗМІСТ

ВСТУП

.....

8

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

.....

11

1.2 Сутність фінансової стабільності підприємства

.....

11

1.2 Система управління фінансовою стабільністю підприємства

.....

23

1.3 Методичні підходи до аналізу фінансової стабільності підприємства

.....

29

Висновки до розділу

1

.....

37

2 ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «ЗАПОРІЖГАЗ» ЯК ПЕРЕДУМОВА ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

.....
38

2.1 Організаційно-економічна характеристика
підприємства

.....
38

2.2 Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та ділової активності
підприємства

.....
47

2.3 Аналіз фінансових результатів діяльності
підприємства

.....
58

Висновки до розділу

2

.....
66

3 НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА ПАТ
«ЗАПОРІЖГАЗ»

.....
68

3.1 Формування оптимальної структури балансу підприємства в системі
забезпечення фінансової
стабільності

.....
68

3.2 Впровадження заходів антикризового управління на
підприємстві

.....
78

Висновки до розділу

3

.....
87

ВИСНОВКИ

.....
90

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ

ДЖЕРЕЛ

.....
94

ДОДАТКИ

.....
.....
102

ВСТУП

Сучасні умови функціонування характеризуються швидкими змінами і значними коливаннями фінансових процесів. Невизначеність позначається на фінансовому стані суб'єктів господарювання, на їх фінансових результатах, динаміці та структурі грошових потоків. З одного боку, це змінює вимоги до форм і методів управління фінансовими процесами, з іншого – процеси трансформації гальмуються неготовністю учасників і систем управління до трансформаційних умов функціонування.

Відповідно, в умовах зростання невизначеності, фінансово успішними виявляються підприємства із оптимальним ступенем фінансової стабільності, що дозволяє їм здійснювати аналіз внутрішніх і зовнішніх загроз і розробляти заходи щодо захисту та мінімізації витрат, викликаних ними. Світова тенденція збільшення боргового навантаження на компанії, що знайшла своє місце і в Україні, виявила, що не завжди підвищення рівня позичкового капіталу позитивно впливає на рівень рентабельності та ділової активності корпорації.

Проблеми управління фінансовою стабільністю підприємства, теоретичні та методичні засади забезпечення його фінансової стійкості, зокрема питання понятійного апарату, формування комплексу показників оцінки рівня фінансової стійкості та чинників її забезпечення розкрито у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких Ю. Брігхем та М. Ерхардт, М. Д. Білик, Л. О. Бланк, Г. В. Блакіпа А. М. Ковальова Є. Ю. Лагода Л. О. Лігоненко. Т. В. Момот. Вагомий внесок у вирішення окремих аспектів управління фінансовою стабільністю підприємств зробили вчені Н.С. Барабаш. І.М. Вахович, А. А. Мазаракі, Н. А. Мамонтова, С.В. Минина, О.В. Нагорнюк, І.В. Олександренко, О.Л. Хотомлянський та ін.

Водночас, на наш погляд, не досить ґрунтовно розкрито сутність та методологічні засади оцінки фінансової стабільності, зміст управління

фінансовою стабільністю та не сформовано методичний інструментарій його забезпечення. Недостатній рівень дослідження теоретичних, методологічних та практичних питань щодо управління фінансовою стабільністю підприємства обумовили вибір теми кваліфікаційної роботи, її мету та завдання.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних та практичних рекомендацій щодо формування механізму забезпечення фінансової стабільності підприємства ПАТ «Запоріжгаз».

Для досягнення поставленої мети в роботі визначено наступні завдання:

–дослідити сутність роль фінансової стабільності в діяльності підприємства;

–розглянути особливості управління фінансовою стабільністю підприємства;

–узагальнити теоретичні положення з питань оцінки фінансової стабільності підприємства;

–здійснити аналіз основних показників фінансового стану підприємства ПАТ «Запоріжгаз» як передумови його фінансової стабільності;

–удосконалити систему управління фінансовою стабільністю підприємства з метою підвищення її рівня.

Об’єкт дослідження є процеси управління фінансовою стабільністю підприємства ПАТ «Запоріжгаз».

Предмет дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти оцінки та аналізу фінансової стабільності підприємства.

Методичною основою даного дослідження є діалектичний метод пізнання економічних явищ щодо сутності та особливостей формування фінансової стабільності підприємства, сучасна теорія управління. У ході дослідження широко використовувалися логічні й емпіричні методи пізнання механізмів і форм управління фінансовою стабільністю, а також методи порівняльного, статистичного аналізу, графоаналітичні методи відображення результатів досліджень.

Інформаційною базою для написання кваліфікаційної роботи виступили фінансова звітність ПАТ «Запоріжгаз», підручники, навчальні посібники, статті вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали науково-практичних конференцій.

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями: удосконалено структуру балансу підприємства, що передбачає оптимізацію балансу через коригування певних статей балансу на основі рекомендованих значень фінансових показників.

Запропоновані практичні рекомендації спрямовані на підвищення рівня фінансової стабільності підприємства ПАТ «Запоріжгаз» та передбачають запровадження заходів щодо покращення його фінансового стану.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження подано до збірника тез-доповідей V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Сталий розвиток економіки на засадах ресурсоефективності»: (м. Запоріжжя, 4 грудень 2019 р.).

За результатами дослідження подано до друку статтю «Управління фінансовою стабільністю підприємства» у збірник наукових праць «Нова економіка».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність фінансової стабільності підприємства

Ринкові умови господарювання та проблеми фінансового забезпечення діяльності підприємств обумовлюють необхідність зміни фінансово-економічної політики та кваліфікованої оцінки фінансового стану з метою виживання їх в умовах кризи і подальшого економічного зростання. Запорукою виживання підприємств в умовах кризи та основою їх фінансово стійкого стану є фінансова стабільність, яка являє собою складову фінансового стану підприємства та характеризує здатність суб'єкта господарювання: функціонувати і розвиватися; зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у нестійкому зовнішньому і внутрішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі, і звісно, у межах допустимого рівня ризику.

Проблема забезпечення фінансової стабільності підприємств є актуальною не тільки для науки, а й для господарюючих суб'єктів, а вирішення цієї задачі є особливо суттєвим в умовах економічної кризи та при розробці економічних інструментів впливу на фінансову діяльність підприємств [6].

Вивчення та систематизація наукових публікацій показує, що загальнотеоретичну основу вивчення природи фінансової стабільності відображено у працях таких відомих закордонних і вітчизняних учених, як І.А.Бланк [4], Грещак М.Г. [19], О.Я. Кислиця [27], а над проблемою оцінки фінансової стабільності та її забезпечення працювали автори, зокрема Шеремет А.Д. [64], Савицька Г.В. [48] та багато інших.

В економічній науці відсутній єдиний підхід до забезпечення фінансової стабільності підприємства. Незважаючи на плідну працю вчених-економістів,

залишаються невирішеними деякі аспекти проблеми, а саме: на сьогодні не існує чіткої межі між поняттями «фінансова стабільність» та «фінансова стійкість», конкретного визначення особливостей цих понять.

Вітчизняні науковці, не дійшовши згоди щодо економічної суті фінансової стабільності підприємства, створюють власні визначення цього поняття. У вітчизняній фінансовій науці відсутня відповідна єдність підходів до визначення терміна «фінансова стабільність». Так, на основі пересічного поняття «фінансова стабільність підприємства» з'являються інші терміни: «фінансова стійкість», «фінансова сталість», «фінансова рівновага», «економічна стійкість», «виробничо-фінансова стійкість», «фінансово-економічна стійкість» тощо [37].

У силу таких обставин важливо сформулювати та запропонувати сучасне визначення терміна «фінансова стабільність», враховуючи результати огляду економічної літератури з цього питання та етапів нашого дослідження. На нашу думку, більшість наведених понять взагалі не мають конкретного тлумачення й застосовуються в абстрактному вигляді або відтворюють ординарне визначення фінансової стабільності підприємства.

Питанням дослідження забезпечення фінансової стабільності різних суб'єктів господарювання присвячено безліч робіт. Деякий матеріал носить загальний характер, а в численних монографіях по даній тематиці розглянуті більш вузькі питання проблеми «фінансової стабільності підприємства».

Більшість авторів у своїх працях наголошують, що фінансова стабільність підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства і пов'язана зі ступенем залежності від кредиторів, інвесторів та характеризується співвідношенням власних і залучених коштів [42].

На думку А.М. Подерьогіна, фінансова стабільність являє собою складову фінансового стану підприємства і характеризує здатність суб'єкта господарювання функціонувати, розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у нестійкому зовнішньому та внутрішньому середовищі, що

гарантує його платоспроможність, інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі і в межах допустимого рівня ризику [42].

Найбільш вдалим варіантом структури фінансової стабільності, на нашу думку, є структура, запропонована В.М.Опаріним. Автор, досліджуючи найважливіші елементи фінансового потенціалу стабільності підприємств, говорить, що з одного боку, – це економічний процес, а з іншого – економічна категорія [39].

У схематичному вигляді, на нашу думку, визначену структуру можна подати наступним чином (рис. 1.1).

Рис. 1.1 – Структура фінансової стабільності та елементи її фінансового потенціалу [39]

Як економічний процес фінансова стабільність являє собою органічний процес чіткої взаємодії внутрішніх механізмів фінансової стабільності підприємства – оперативного, тактичного та стратегічного з метою виведення підприємства з кризового стану або забезпечення економічного його зростання.

Багато вчених довели і мають спільну думку, що дані механізми, які являють собою систему заходів, спрямовані на вирішення конкретних завдань і відповідають конкретному етапу фінансової стабільності.

Так, за І.А. Бланком, оперативний механізм фінансової стабільності – це система заходів, спрямованих на зменшення розміру поточних зовнішніх зобов'язань підприємства у короткостроковому періоді, та на збільшення суми найліквідніших активів (грошей), що забезпечують термінове погашення цих зобов'язань [4].

Тактичний механізм фінансової стабілізації, розроблений французькими дослідниками Ж. Франшоном і І. Романем, являє собою систему заходів, спрямованих на досягнення точки фінансової рівноваги підприємства у майбутньому періоді [22].

Стратегічний механізм фінансової стабільності є винятково наступальною стратегією фінансового розвитку, яка забезпечує оптимізацію необхідних фінансових параметрів з метою прискорення економічного зростання підприємства. Тобто стратегічний механізм фінансової стабільності – це система заходів, спрямованих на підтримання досягнутої фінансової рівноваги підприємства у довгостроковому періоді. Цей механізм ґрунтується на використанні моделі стійкого економічного зростання підприємства, що забезпечується основними параметрами його фінансової стратегії. За цього підходу фінансова стабілізація являє собою певний процес і взаємопов'язує основні його складові.

Як економічна категорія фінансова стабільність – це сукупність економічних відносин, що забезпечують умови збереження підприємством абсолютної або нормальної фінансової стабільності при контрольованій

фінансовій рівновазі та одночасно спроможність до стійкого економічного зростання при врахуванні найбільш вагомих зовнішніх чинників.

Вчені В.Г. Артеменко та М.В. Беллендир у своїй методиці фінансового аналізу відзначають, що «основою стабільності положення підприємства служить його стійкість», а сутність поняття «стабільності підприємства» взагалі не розглядають. Далі автори пропонують розподілити «стабільність підприємства» на управлінську, технічну і фінансово-економічну [2].

Отже, досліджуючи зміст поняття «стабільності підприємства», можна зробити висновок, що це – стабільне перевищення доходів над витратами за стабільності функціонування управлінської структури, чітко визначеної та правильно вибраної стратегії управління підприємством. А фінансова стабільність – це здатність підприємства досягати стану фінансової рівноваги при збереженні достатнього ступеня фінансової стійкості і зберігати цей стан в перспективі за умови ефективної стратегії управління фінансами та в цілому підприємством [5].

У сучасних наукових виданнях, що досліджують фінансову стабільність, наводяться її складові елементи в різних варіантах.

Автори М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька подають докладну структуру зі складових, які забезпечують фінансову стабільність підприємства за умови дотримання певних умов, а основними елементами, на їх думку, є: фінансова рівновага підприємства, ресурсна, потенційна та фінансова стійкість, найважливішими з яких є фінансова рівновага та фінансова стійкість [58].

Отже, фінансова стабільність – це спроможність підприємства досягати стану фінансової рівноваги при збереженні достатнього ступеня фінансової стійкості та зберігати цей стан у довгостроковій перспективі при ефективному управлінні фінансами.

Складовими елементами фінансової стабільності є: фінансова рівновага підприємства, ресурсна, потенційна та фінансова стійкість. Основними із цих складових фінансової стабільності є фінансова рівновага та фінансова

стійкість.

Фінансова рівновага підприємства – це відповідність обсягів формування та використання (споживання) власних фінансових ресурсів. Така фінансова рівновага досягається оптимізацією співвідношення між часткою коштів, що капіталізуються, і тією їх часткою, що спрямовується на споживання, а також узгодження джерел формування та напрямів використання власних фінансових ресурсів, встановлення оптимального співвідношення між внутрішніми та зовнішніми джерелами формування власних фінансових ресурсів. Фінансова рівновага – це агрегований показник, тому досягнення фінансової рівноваги значною мірою залежить від ефективності облікової політики підприємства, політики формування та розподілу прибутку підприємства, амортизаційної, дивідендної, емісійної політики тощо. Досягнення фінансової рівноваги – одна із найважливіших умов забезпечення фінансової стабільності, оскільки зростання можливостей щодо забезпечення приросту власних фінансових ресурсів означає підвищення фінансової стійкості та приводить до зростання ринкової вартості підприємства.

Ресурсна стійкість – це оптимальна структура трудових і матеріальних ресурсів підприємства. Вона сприяє економії витрат за рахунок скорочення потреб у фінансових ресурсах на їх фінансування, а отже приводить до зростання прибутковості підприємства. Постійне збільшення прибутку дає змогу підприємству забезпечити в необхідній мірі формування власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел, що, в свою чергу, сприяє досягненню фінансової рівноваги та фінансовій стабілізації стану підприємства.

Потенційна стійкість – це можливість підприємства щодо нарощування обсягів діяльності та його спроможність вийти на новий рівень фінансової рівноваги. Підприємство може досягати як повної, так і часткової фінансової стабільності. Повна фінансова стабільність досягається підприємством тільки при створенні передумов для стабільного зменшення вартості капіталу, що

використовується та постійного зростання ринкової вартості підприємства. Виконання такого завдання потребує прискорення темпів економічного розвитку підприємства на основі коригування окремих параметрів фінансової стратегії. Головною метою розробленої підприємством фінансової стратегії має бути забезпечення високих темпів стійкого економічного зростання підприємства, а саме таких, які б не порушували його фінансової рівноваги. Тільки в разі додержання цих вимог при реалізації фінансової стратегії буде забезпечуватись досягнення певного ступеня фінансової стабільності підприємства.

Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення. Фінансова стійкість – один із головних чинників, що впливає на досягнення підприємством фінансової рівноваги та фінансової стабільності.

У системі складових елементів фінансової стабільності підприємства фінансова стійкість займає одне із головних місць. Тому необхідним є пошук шляхів досягнення певного ступеня фінансової стійкості підприємства. Для забезпечення фінансової стабільності функціонування підприємства у перспективі необхідно визначати конкретний рівень фінансової стійкості та здійснювати її кількісну оцінку. Велике значення мають визначення «певного ступеня» фінансової стійкості, низки чинників, що обумовлюють межу стійкості, обґрунтованості методичних підходів до її оцінки, особливо в умовах економіки кризового періоду. Кожне підприємство має визначити межу своєї фінансової стійкості.

Недостатня фінансова стійкість підприємства може призвести до його неплатоспроможності, а надлишкова – сприятиме створенню «зайвих» запасів та резервів, у зв'язку з чим зростуть витрати на їх утримання, спостерігатиметься недоотримання прибутку та гальмування темпів економічного розвитку підприємства.

Визначення стандартизованої межі фінансової стійкості є складним

процесом. Кожне підприємство функціонує та здійснює свою операційну діяльність в умовах певного економічного середовища. Умови функціонування підприємства визначаються фазою розвитку економічної системи. Щодо підприємства генерує низка чинників макроекономічного характеру, на які підприємство впливати не зможе, але зворотний їх вплив на ефективність діяльності підприємства, його ліквідність, платоспроможність і тим більше фінансову стійкість досить значний. На кожному етапі розвитку підприємства вплив чинників макроекономічного характеру є значним, але особливо їх значущість зростає на такій стадії розвитку системи, як економічна криза. Чинники макроекономічного характеру впливають на всі без винятку підприємства, проте характер їх впливу на фінансову стійкість залежить від специфіки діяльності кожного окремого суб'єкта господарювання. Внутрішні чинники, які впливають на фінансову стійкість, відображують специфіку діяльності підприємства та обумовлюються стадією життєвого циклу самого підприємства.

Можливість підприємства щодо нарощування обсягів діяльності та його спроможність вийти на новий рівень фінансової рівноваги говорить про потенційну стійкість. Підприємство може досягати як повної, так і часткової фінансової стабілізації. Повна фінансова стабілізація досягається підприємством тільки при створенні передумов для стабільного зменшення вартості капіталу, що використовується, та постійного зростання ринкової вартості підприємства. Виконання такого завдання потребує прискорення темпів економічного розвитку підприємства на основі коригування окремих параметрів фінансової стратегії [53].

Головною метою розробленої підприємством фінансової стратегії має бути забезпечення високих темпів стійкого економічного зростання підприємства, а саме таких, які б не порушували його фінансової рівноваги. Тільки в разі додержання цих вимог при реалізації фінансової стратегії буде забезпечуватись досягнення певного ступеня фінансової стійкості підприємства.

З вищевикладеного видно, що «фінансова стійкість» та «фінансова рівновага», на думку більшості українських та зарубіжних вчених, є основними складовими «фінансової стабільності підприємства».

Узагальнюючи дослідження сучасної економічної літератури, що відображають запропоновану структуру фінансової стабільності підприємств, визначення понять, можна стверджувати, що вони взаємозалежні і мають відповідний вплив на забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Нами запропоновано таку модель структури складових елементів фінансової стабільності та їх взаємозалежності, яка характерна для промислових підприємств (рис. 1.2).

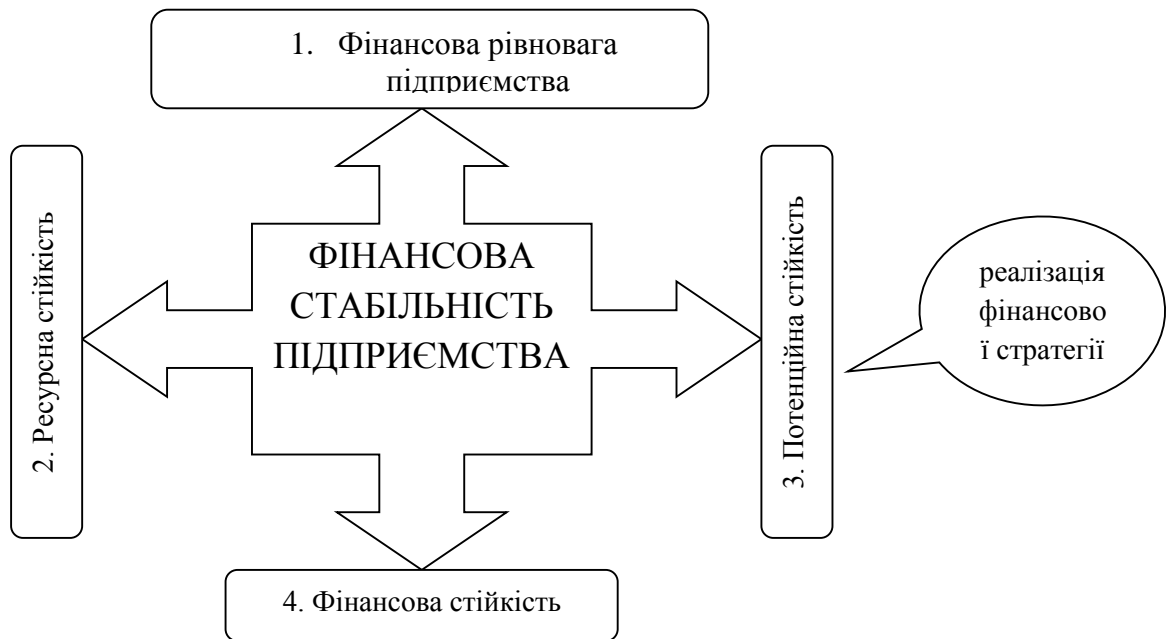

Рис. 1.2 – Модель структури складових елементів фінансової стабільності

Стратегія забезпечення економічної стабільності підприємства – це комплексна програма дій, спрямована на досягнення та збереження цілісності відкритої системи підприємства, ефективне пристосування до ймовірних змін та забезпечення неперервності його розвитку.

Її основними критеріями є чітке розуміння обмеженості ресурсів,

наявності відповідальних осіб, ясність її формулювання та доступність, гнучкість реагування на появу змін в ринковому середовищі, системність та досяжність поставлених цілей.

Процес формування стратегії забезпечення економічної стабільності підприємства доцільно здійснювати на основі певних принципів, тобто основних вихідних положень відповідно до її сутності, складових та призначення. Дотримання даних принципів спрямоване на формування однорідної основи та підходів для ефективного побудови стратегії та комплексного забезпечення стабільності підприємства.

Принципи економічної стабільності підприємства варто розглядати як внутрішні принципи досягнення економічної безпеки підприємства та ділити за ієрархією.

Відтак, до принципів економічної стабільності підприємства належать принципи: раціонального управління витратами, прибутковості, фінансової стійкості, збалансованого фінансування, оптимізації виробничої структури, товарної політики, раціонального управління запасами та ефективного фінансового планування [44].

Науковець Н.П. Левковець, аналізуючи принципи забезпечення економічної безпеки підприємства, передумовою якої є економічна стабільність підприємства, виділяє принципи комплексності, своєчасності, неперервності, законності, плановості, економічності, ефективності взаємодії між його елементами, оптимального співвідношення гласності та конфіденційності, компетентності керівництва [31].

Основні принципи формування стратегії фінансової стабільності підприємства та їх детальна характеристика наведені в табл. 1.2

Дотримання вищенаведених принципів формування стратегії забезпечення економічної стабільності підприємства покликане створити для суб'єкта господарювання сприятливі умови для подальшого ефективного функціонування та розвитку з максимальним врахуванням ймовірних змін, тенденцій та вимог ринкового середовища.

Таблиця 1.2 – Характеристика принципів формування стратегії забезпечення фінансової стабільності підприємства [21]

Принципи	Характеристика відповідних принципів
1	2
Принцип адаптивності та мобільності	Полягає в гнучкості та оперативному реагуванні стратегії забезпечення економічної стабільності підприємства на зміну чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, інтенсивності їх впливу, викликів сучасних тенденцій у бізнес-процесах.
Принцип стратегічності та цілеспрямованості	Передбачає на альтернативних засадах цільову направленість стратегії забезпечення економічної стабільності з врахуванням сильних та слабких сторін підприємства, а також можливостей та загроз, що диктує ринок.
Принцип ієрархічності	Полягає у поділі складових та основних етапів стратегії забезпечення економічної стабільності підприємства залежно від ступеня пріоритетності, важливості, а також формуванні рівнів її виконавців.
Принцип системності	Диктує доцільність розглядання складових економічної стабільності та етапів стратегії її забезпечення як цілісної одиниці, елементи яких є взаємопов'язаними. Відтак, нехтування даними складовими та ланками, що з'єднують їх, є економічно неприпустимим.
Принцип раціональності та економічного ефекту	Полягає у економічній вигоді, тобто перевищенні одержаних результатів від використання стратегії забезпечення економічної стабільності підприємства над витратами, відведеними на її розробку та впровадження; а також полягає в досягненні максимального фінансового результату при мінімальних затратах.
Принцип комплексності та взаємоузгодженості управління	Полягає у забезпеченні відсутності протиріч та наявності ефективного взаємозв'язку в процесі управління економічною стабільністю підприємства, взаємодоповнюваності та несуперечності управлінських рішень щодо формування та впровадження стратегії її забезпечення.
Принцип економічного зростання та рівноваги	Відображає, в процесі реалізації стратегії забезпечення економічної стабільності, прагнення підприємства досягати максимального економічного зростання на фоні допустимо незначних коливань від зрівноваженого стану підприємства.
Принцип фінансової стійкості	Відображає націленість підприємства в процесі формування та реалізації стратегії на забезпечення фінансовою стійкістю – ключовою умовою його життєздатності та подальшого розвитку, що полягає у залученні та використанні різних форм капіталу та контролюванні стану його фінансових ресурсів.
Принцип конкурентостійкості	Полягає у постійній орієнтації підприємства в процесі формування та реалізації стратегії забезпечення його економічної стабільності на боротьбу з викликами сучасної конкуренції, формування набору конкурентних переваг та здатність підприємства не лише забезпечувати свою конкурентоспроможність, але й підтримувати її в умовах постійних змін чинників внутрішнього та зовнішнього середовища.
Принцип партисипативності та соціальної	Характеризує високий ступінь залучення працівників до розробки і реалізації стратегії забезпечення економічної стабільності підприємства з перспективою удосконалення стану корпоративної

орієнтованості	культури.
----------------	-----------

1	2
Принцип каузальності	Відображає наявність причинно-наслідкових зв'язків між симптомами економічної дестабілізації підприємства і результатами, одержаними завдяки впровадженню стратегії забезпечення його економічної стабільності.
Принцип збалансованості	Пов'язаний із наявністю відповідності та оптимального співвідношення між реальними потребами та ключовими складовими стратегії забезпечення економічної стабільності підприємства та наявними ресурсами для її впровадження.
Принцип інноваційності та розвитку	Означає, що процес формування стратегії забезпечення економічної стабільності підприємства повинен враховувати динамічність змін у бізнес-процесах, результати науково-технічного прогресу та тенденцій до фінансово-економічного накопичення і, як наслідок, зорієнтовувати підприємство в напрямку до постійного розвитку, удосконалення та нововведень.

Проаналізувавши наукові публікації та провівши систематизацію основ природи фінансової стабільності, обґрунтувавши поняття, визначивши економічну сутність та її основні компоненти, на нашу думку, для забезпечення фінансової стабільності функціонування підприємства у перспективі необхідно визначати [15]:

- конкретний рівень фінансової рівноваги та стійкості;
- низку чинників, що обумовлюють межу стійкості та шляхи досягнення певного ступеня фінансової стійкості;
- методологічну основу розробки оптимальної стратегії розвитку та необхідних оптимізаційних заходів залежно від етапу життєвого циклу підприємства;
- обґрунтованість методичних підходів до оцінки вказаних складових та моделювання фінансової стабільності та стійкості в рамках фінансового управління сучасного підприємства.

Крім того, підприємству важливо розробити: модель управління фінансовою стабілізацією підприємства, визначити основні етапи (враховуючи кризу в країні); напрями фінансової стабілізації підприємства; інструменти, що забезпечують ефективність процесу фінансової стабілізації [38].

Очевидно, що фінансово-економічна стабілізація не може бути досягнута, якщо підприємство не врахує той чи інший чинник, зважаючи, що для кожного окремо взятого підприємства вибір стратегії стабілізації індивідуальний. Адже дестабілізація фінансово-економічного стану кожного взятого підприємства обумовлена різними причинами, а також особливостями стадії життєвого циклу, на якому воно знаходиться.

1.2 Система управління фінансовою стабільністю підприємства

Управління підприємством являє собою процес, що характеризує свідомий, планомірний, упорядкований вплив керуючої системи (суб'єктів управління) на керовану систему (об'єкти управління) з метою отримання бажаного результату на підставі спрямування їх дій.

Система управління фінансовою стабільністю є складовою частиною загальної системи управління підприємством. Організаційне забезпечення цієї системи має відповідати загальній організаційній структурі управління підприємством та бути інтегрованою з нею. Управління фінансовою стабільністю підприємства необхідно розглядати як системний процес фінансової діяльності, спрямований на забезпечення здатності підприємства погасити свої зобов'язання в строк, забезпечити зростання дисконтованого доходу і фінансову рівновагу [49].

Підтримуючи в цілому дану позицію, вважаємо за необхідне доповнити її, зазначивши, що процес фінансового управління спрямований на перевищення доходів над витратами і на забезпечення такого стану фінансових ресурсів, їх розподілу і використання, який має обумовити розвиток підприємства на основі зростання прибутку.

З огляду на сутність, призначення і цільове спрямування управління фінансовою стабільністю підприємства, цей процес можна визначити як комплекс взаємопов'язаних заходів та управлінських рішень, убудованих у

загальну систему управління підприємством для забезпечення ефективного його функціонування при стабільному прирості капіталу, досягненні раціоналізації та оптимізації структури активів, джерел їх фінансування, технічному вдосконаленні матеріально-технічної бази, соціальному й матеріальному заохоченні своїх працівників.

Особливості управління фінансовою стабільністю підприємства визначаються об'єктами і суб'єктами управління. Основними об'єктами даного управління є фінансові ресурси підприємства, джерела формування і використання фінансових ресурсів, структура капіталу, активів і грошових потоків, фінансові ризики підприємства, що впливають на його фінансову стійкість [63].

Головними суб'єктами управління фінансовою стабільністю підприємства є власники підприємства як кінцеві претенденти на прибуток та найбільш зацікавлені в ефективному функціонуванні підприємства [71].

Функціями суб'єкта управління фінансовою стабільністю підприємства є планування (процес розробки конкретного плану фінансових заходів), прогнозування (розробка на тривалу перспективу змін фінансового стану об'єкта в цілому і його окремих частин. Особливістю прогнозування є альтернативність (у побудові фінансових показників і параметрів на основі тенденцій, що склалися), регулювання (вплив на об'єкт управління, в результаті якого досягається стан фінансової стійкості у разі виникнення відхилень від заданих параметрів), стимулювання (працівників фінансової служби до зацікавленості у результатах своєї праці), організування (об'єднання) з метою ефективного використання фінансових ресурсів, контроль (перевірка фінансової роботи, виконання фінансових планів підприємства). За результатами контролю вносяться зміни до фінансових програм, організації фінансової роботи менеджерів.

Основним загальним принципом управління є принцип цільової орієнтації, суть якого полягає в тому, що характеристика будь-яких змін у фінансовій стабільності підприємства повинна оцінюватись з точки зору

пріоритетності кінцевої мети діяльності суб'єкта господарювання. Тому організація управління фінансовою стабільністю підприємства повинна відповідати «дереву цілей» його розвитку.

Нині діюча система управління фінансовою стабільністю підприємства базується на фінансових оцінних показниках його діяльності. Основою для прийняття управлінських рішень є система бухгалтерського обліку та фінансової звітності, де ці показники є ретроспективними, що значно зменшує їх цінність для прийняття стратегічних управлінських рішень.

Активи підприємства, що представлені у фінансовій звітності, не включають такі нематеріальні та інтелектуальні активи, як послуги високої якості, досвідчених та висококваліфікованих працівників, лояльних клієнтів та наявність сформованої клієнтської бази, сучасні методи і засоби просування на ринок нових послуг, системи і бази даних тощо. Саме ці активи і потенційні можливості є вирішальними для реалізації стратегії підприємства. Орієнтація виключно на традиційні фінансові показники не зможе забезпечити підприємству довгострокового зростання і стабільність існування.

В умовах жорсткої ринкової конкуренції найважливішим є довгостроковий розвиток підприємств, основними факторами якого є грамотне стратегічне управління, ефективність бізнес-процесів, капітал підприємства, що втілений у знання і кваліфікацію працівників, здатність підприємства утримувати і залучати нових клієнтів, корпоративна культура, що заохочує інновації та організаційні поліпшення, інновації в інформаційні технології тощо [50]. У цих умовах для забезпечення ефективного функціонування підприємства необхідні фундаментальні зміни в управлінських підходах та адекватний економічний інструментарій.

Для побудови ефективної системи управління фінансовою стабільністю підприємства необхідно розробляти фінансову політику, що являє собою форму реалізації фінансової філософії підприємства в контексті найважливіших аспектів забезпечення фінансової стабільності. Фінансова філософія – це система основоположних принципів здійснення фінансової

діяльності підприємства, що визначається його місією (головною метою функціонування) і фінансовим менталітетом його засновників і менеджерів. Фінансова філософія підприємства одержує свою реалізацію у фінансовій стратегії і політиці по окремих аспектах фінансової діяльності [46].

Фінансова стабільність підприємства забезпечується дієвістю та якістю фінансового планування. За економічною сутністю фінансове планування є плануванням джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів.

Основними завданнями фінансового планування є забезпечення виробництва необхідними фінансовими ресурсами, виявлення резервів збільшення доходів підприємства і способів їхньої мобілізації, ефективне використання фінансових ресурсів, визначення найбільш раціональних напрямів розвитку підприємства, що забезпечать найбільший прибуток у плановому періоді, ув'язка фінансових ресурсів з показниками виробничо-експлуатаційного плану підприємства. У процесі фінансового планування економічно обґрунтовується потреба підприємства у капіталі для забезпечення виконання прогностичних обсягів господарської діяльності, яка пов'язана з наявними і реальними для залучення джерелами фінансування, у результаті чого створюються передумови фінансової стабільності підприємства.

За сучасних умов невизначеності і високої динамічності зовнішнього середовища фінансове планування набуває особливої актуальності як інструмент забезпечення фінансової рівноваги підприємства і здійснюється за допомогою створення фінансових планів різного змісту і призначення залежно від того, які завдання воно ставить перед собою. З точки зору періоду, на якій розробляється план, виділяються три рівні планування: стратегічні (довгострокові), поточні (короткострокові) й оперативні. Стратегічне планування пов'язане з реалізацією фінансової стратегії підприємства, під якою більшість учених розуміє визначення довгострокових цілей фінансової діяльності та вибір найбільш ефективних способів їх досягнення [29].

Стратегічне планування здійснюється на довгострокову перспективу і

передбачає формулювання цілей, завдань, масштабів і сфери діяльності підприємства на якісному рівні або у вигляді узагальнених кількісних орієнтирів.

У довгостроковому плані визначаються ключові фінансові параметри розвитку підприємства, розробляються стратегічні зміни руху його фінансових потоків. Поточне фінансове планування відіграє особливу роль, надаючи можливість підприємству визначити джерела фінансування його розвитку, сформувати структуру доходів і витрат, забезпечити стійку платоспроможність, визначити структуру його активів та капіталу на кінець планового періоду. Головним документом процесу поточного фінансового планування є фінансовий план. Оперативне планування є завершальною ланкою у системі фінансового планування, виконуючи роль засобу реалізації поточних планів і важеля повсякденного управління діяльністю підприємства.

Управління довгостроковою фінансовою стабільністю (фінансовою стійкістю) підприємства має здійснюватися у декілька етапів (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 Основні етапи управління довгостроковою фінансовою стабільністю підприємства

Етапи	Зміст управлінських дій
1-й	Ретроспективний аналіз фінансового стану підприємства, оцінка його якості
2-й	Експрес-аналіз рівня фінансової стійкості підприємств
3-й	Поглиблений аналіз рівня фінансової стабільності на основі групи фінансових та економічних показників, що характеризують фінансово-економічний стан підприємства
4-й	Виявлення чинників (внутрішніх і зовнішніх), що впливають на фінансову стабільність підприємства
5-й	Розроблення управлінських заходів щодо забезпечення фінансової стабільності підприємств
6-й	Формулювання проблем, які потрібно вирішувати на державному рівні

На першому етапі на підставі проведеного аналізу, а також отриманої різнопланової інформації здійснюється чітке означення проблеми щодо нездійснених, нереалізованих раніше рішень.

На другому етапі дається оцінка тенденцій динаміки вибраних показників фінансової стійкості для експрес-аналізу в цілому по господарству

і по окремих підприємствах.

На третьому етапі в результаті поглибленого аналізу фінансових та економічних показників встановлюється зв'язок між ними.

На четвертому етапі здійснюється систематизація чинників (внутрішніх і зовнішніх), які вплинули на динаміку показників, виокремлення ключових чинників. В комплексі заходів щодо врахування чинників внутрішнього управлінського впливу на вищому рівні управління особливе місце займає оцінка якості управління бізнес-процесами за напрямом фінансової діяльності.

На п'ятому етапі розробляються заходи з удосконалення планування, контролю та стимулювання реалізації прийнятих управлінських рішень. На цьому етапі доцільніше звернення до досвіду ефективної практики з управління фінансовою стабільністю вітчизняних і зарубіжних підприємств.

На шостому етапі розробляються пропозиції щодо вдосконалення регуляторної політики держави відносно підприємств [41].

Основу інструментарію управління фінансовою стабільністю підприємства становлять показники її оцінки і алгоритми (моделі) їх розрахунку. Дослідження темпів зміни показників дозволяє оцінювати і контролювати рівень фінансової стабільності підприємства.

Отже, система управління фінансовою стабільністю є складовою частішою загальної системи управління підприємством.

Процес управління фінансовою стабільністю підприємства визначається як комплекс взаємопов'язаних заходів та управлінських рішень, убудованих у загальну систему управління підприємством для забезпечення ефективного його функціонування при стабільному прирості капіталу, досягненні раціоналізації та оптимізації структури активів, джерел їх фінансування, технічному вдосконаленні матеріально-технічної бази, соціальному й матеріальному заохоченні працівників.

1.3 Методичні підходи до аналізу фінансової стабільності підприємства

Для аналізу фінансової стабільності рекомендується використовувати показник темпу зростання власного капіталу, що визначається як відношення отриманого чистого прибутку до величини власного капіталу. Саме цей показник можна вважати основним з наступних причин. Як відомо, збільшення масштабів діяльності підприємства пов'язано з фінансуванням зростання його майна. Це зростання може досягатися як за рахунок власних, так і за рахунок позикових коштів. Але це зростання позикових коштів без адекватного зростання власного капіталу призводить до зниження фінансової стійкості, а, відповідно, і до припинення фінансування. Можливості для фінансування за допомогою додаткових емісій не безмежні. Крім того, додаткові емісії можуть призвести до втрати контролю над підприємством. Таким чином, зростання власного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку є найбільш надійним джерелом забезпечення економічного розвитку. Крім того, зростання цього показника відображає інтереси контрагентів (свідчить про зростання фінансової стійкості та кредитоспроможності) та власників, для яких він поряд з коефіцієнтом дивідендних виплат відображає зростання їх доходів. Зростання цього показника залежить від ряду факторів, які були розглянуті раніше: реінвестування прибутку, рентабельності продаж, оборотності власних оборотних засобів, забезпеченості власними оборотними засобами, коефіцієнта покриття, співвідношення позикового та власного капіталу. Вплив цих факторів можна дослідити при аналізі наступної моделі стійкого зростання [26]:

$$TP = (P_{iП} / ЧП) \times (ЧП / ОП) \times (ОП / ВО) \times (ВО / ОЗ) \times (ОЗ / КЗ) \times (КЗ / ВК), \quad (1.1)$$

де TP – темп зростання власного капіталу;

P_{iП} – реінвестований прибуток, ф. 2 (ряд. 2350 – ф. 4 ряд. 4200)

ЧП – чистий прибуток, ф. 2 ряд. 2350;

ОП – обсяг продаж, ф. 2 ряд. 2000;

ВО – власні оборотні засоби, ф. 1 (ряд. 1195– ряд. 1695)

ОЗ – оборотні засоби, ф. 1 (ряд. 1195)

КЗ – короткострокова заборгованість, ф. 1 (ряд. 1695)

ВК – власний капітал, ф. 1 (ряд. 1495)

Таким чином, результати фінансового аналізу дозволяють виявити вразливі місця, що потребують особливої уваги. Досить часто є достатнім виявити ці місця, щоб розробити заходи по їх усуненню і по їх ліквідації.

Розгляд методичних підходів до оцінювання фінансової стабільності підприємства дозволив встановити, що її основними напрямками є:

- горизонтальний та вертикальний аналіз балансу;
- аналіз майнового стану (коефіцієнт зносу основних фондів, їхнього оновлення та вибуття);
- аналіз відносних показників ліквідності (коефіцієнт покриття, швидкої та абсолютної ліквідності);
- аналіз відносних показників фінансової незалежності (власний оборотний капітал, коефіцієнт забезпечення оборотних активів власним оборотним капіталом, автономії, фінансової залежності та маневреності власного капіталу);
- аналіз структури та динаміки фінансових результатів; аналіз рентабельності (рентабельність активів за чистим прибутком, власного капіталу, реалізованої продукції та основної діяльності);
- аналіз ділової активності (коефіцієнт оборотності основних фондів, оборотних активів, запасів, дебіторської заборгованості та період її погашення, кредиторської заборгованості та власного капіталу) [65].

Нормативні значення перелічених вище показників не є однаковими та визначаються вибором методичного підходу до оцінювання фінансової стабільності підприємства (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Нормативні значення фінансових показників підприємства

Показник Методика	К _П	К _{ШЛ}	К _{АЛ}	К _{ЗОА}	К _А	К _{ФЗ}	К _{МВК}
Брігхем Є.Ф.	4	-	2,1	-	-	-	-
Ковальов В.В.	> 2	> 1	-	0,1	0,05 – 0,1	-	-
Шеремет А.Д.	> 2	> 1	-	-	> 0,2	-	> 0,5
Гінзбург А.І.	1 – 3	-	0,4 – 2,1	-	0,3 – 1,5	0,4 – 0,5	-
Савицька Г.В.	> 2	-	> 0,7	-	-	-	-
Гриньова В.М.	2 – 2,5	-	0,7 – 0,8	-	0,2 – 0,25	< 1,5	-
Павловська О.В.	> 2	-	> 0,7	-	> 0,2	< 1	> 0,3
Ізмайлова К.В.	1 – 1,5	> 1	-	-	> 0,5	< 2	> 0,1
Агентство з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій	> 1	-	> 0,2 0,25 – 0,35	> 0,1	> 0,5	-	-
Державна фіскальна служба України	2 – 2,5	> 1	0,25 – 0,3	-	> 0,5	< 0,5	-
Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку	1 – 1,5	-	0,25 – 0,35	-	> 0,5	-	-
Міністерство фінансів України	> 2	> 1	> 0,2	> 0,2	-	-	-
Правління НБУ	> 2	> 0,5	> 0,2	-	-	-	> 0,5
Міністерство економіки України	> 1,5	-	-	> 0,1	-	-	-
Міністерство фінансів та Фонд державного майна	> 1	0,6 – 0,8	> 0	> 0,1	> 0,5	-	> 0
Аудиторська палата	> 1	0,6 – 0,8	> 0 0,25 – 0,5	-	> 0,5	-	> 0

Примітка: К_П – коефіцієнт покриття; К_{ШЛ} – коефіцієнт швидкої ліквідності; К_{АЛ} – коефіцієнт абсолютної ліквідності; К_{ЗОА} – коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними засобами; К_А – коефіцієнт автономії; К_{ФЗ} – коефіцієнт фінансової залежності; К_{МВК} – коефіцієнт маневреності власного капіталу.

У процесі управління підприємством вагоме місце виділяють стратегічному аналізу фінансової стабільності, який має опиратись на сучасне методологічне забезпечення економічного аналізу, завданням якого є розкриття причинно-наслідкових зв'язків між рівнем фінансової стабільності підприємства та факторами, що його обумовлюють [28]. Аналіз фінансової стабільності дає змогу визначити фінансові можливості підприємства на відповідну перспективу.

З усіх показників, які характеризують фінансову стійкість підприємства, відомі економісти А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулін, Г.С. Савицька виділяють як найбільш узагальнюючий показник фінансової стабільності залишок або нестачу джерел коштів для формування запасів чи затрат [49, 65]. Цей показник отримують у вигляді різниці розміру джерел коштів і розміру запасів та затрат.

Для характеристики джерел формування запасів і затрат використовуються кілька показників [62]:

- наявність власних обігових коштів;
- наявність власних і довготермінових позикових джерел формування запасів та затрат;
- загальна сума основних джерел формування запасів і затрат.

На основі показника забезпечення запасів і витрат власними і позиченими коштами виділяють такі типи фінансової стабільності підприємства [16]:

- абсолютна фінансова стійкість трапляється рідко і є крайнім типом фінансової стабільності (власні обігові кошти забезпечують запаси і витрати);
- нормально стійкий фінансовий стан, який гарантує його платоспроможність (запаси і витрати забезпечуються сумою власних обігових коштів та довгостроковими позиковими джерелами);
- нестійкий фінансовий стан, при якому порушується платоспроможність, але є можливість оновлення рівноваги між платіжними засобами і платіжними зобов'язаннями за рахунок залучення тимчасово вільних джерел в обіг і збільшення власного обігового капіталу (запаси і витрати забезпечуються власними обіговими коштами, довгостроковими позиковими джерелами, короткостроковими кредитами і позиками);
- кризовий фінансовий стан (запаси і витрати не забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкрутства).

На сьогодні багато підприємств України перебувають в кризовому стані: втратили ринки збуту, не вистарчає власного капіталу для здійснення технічної реконструкції і переорієнтації виробництва на випуск

конкурентоспроможної продукції.

Оцінку фінансової стабільності доцільно здійснювати на основі комплексу показників поетапно [33]. У світовій і вітчизняній обліково-аналітичній практиці розроблено основні показники фінансової стабільності:

- показники фінансової стійкості (табл. 1.4);
- показники ліквідності активів (табл. 1.5);
- показники прибутковості та ділової активності (табл. 1.6).

Таблиця 1.4 – Показники оцінка фінансової стійкості за балансом підприємства

Назва показника	Визначення показника
Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{\text{ФС}} = \text{ряд. (1495+1595 +1665 понад 1 рік/ ряд. 1900}$
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	$K_{\text{ФН}} = \text{ряд. 1495/ряд. 1900}$
Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{\text{ФЗ}} = \text{р. 1900/р. 1495}$
Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу	$K_{\text{(СВПК)}} = \text{ряд (1595 + 1695) / ряд. 1495}$
Коефіцієнт маневреності	$K_{\text{М}} = \text{ряд. (1195 -1695)/ ряд. 1495)}$
Коефіцієнт фінансового левериджу	$K_{\text{ФЛ}} = \text{ряд. ряд. 1595/ ряд. 1495}$
Рівень прогнозованої платоспроможності	порівняння величини активів, що повільно реалізуються, з довгостроковими зобов'язаннями

Показники фінансової стабільності характеризують ступінь захищеності інтересів інвесторів і кредиторів у плані гарантованості організацією своїх зобов'язань.

Таким, чином використовуючи можливі показники, визначені з різних джерел, отримаємо певну послідовність, необхідну для обчислення та оцінки фінансового становища підприємства [43].

Основним завданням аналізу фінансової стійкості є оцінка величини і структури активів і пасивів. це необхідно для того, щоб дати відповідь [52]:

- чи фінансово залежне підприємство від зовнішніх джерел фінансування?
- зростає чи знижується рівень цієї залежності?
- чи є структура балансу задовільною?

– чи відповідає стан активів та пасивів підприємства завданням його фінансово-господарської діяльності?

Для об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства важливе значення має розрахунок та застосування показників ліквідності. Вони дають можливість оцінити рівень платоспроможності підприємства на певний момент часу, а також у випадках виникнення надзвичайних ситуацій.

Таблиця 1.5 – Показники оцінки ліквідності активів за балансом підприємства [54]

Назва показника	Визначення показника
Коефіцієнт загальної ліквідності	$K_{ЗЛ} = \text{ряд. 1195} / \text{ряд. 1695}$
Коефіцієнт поточної ліквідності	$K_{ПЛ} = \text{ряд. 1695} / \text{ряд. 1195}$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{АЛ} = \text{ряд. (1160+1165)} / \text{ряд. 1695}$
Коефіцієнти термінової ліквідності	$K_{ТЛ} = \text{ряд. (1195 - 1101-1102-1103-1104)} / \text{ряд. 1695}$
Співвідношення ліквідних і неліквідних активів	$K_C = (\text{активи, що реалізуються швидко чи повільно} / \text{активи, що реалізуються з певними труднощами}) = (\text{II розділ активу} / \text{I розділ активу})$

Прибутковість це відносний показник економічної ефективності. Прибутковість комплексно відображає ступінь ефективності використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів, а також природних багатств. Коефіцієнт прибутковості розраховується як відношення прибутку до активів або потоків, які його формують. Може відображатися як і в прибутку на одиницю вкладених засобів, так і в прибутку, який несе в собі кожна отримана грошова одиниця.

Ділова активність відображає рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів підприємства, і в той же час характеризує якість управління, а також можливість потенційного розвитку підприємства.

Таблиця 1.6 – Показники оцінки прибутковості та ділової активності [55]

№ п/п	Назва показника	Визначення показника

1	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$K_{OA} = \text{чиста виручка від реалізації/середня сума оборотних активів} = \text{ф.2 ряд 035/ряд. 1195 гр. 3+4 ф. 1/2}$
3	Коефіцієнт забезпечення власними джерелами коштів	$K_{ЗВК} = (\text{джерела власних коштів} - \text{власність основних засобів та необоротних активів})/\text{оборотні активи} = \text{ф.1 ряд. (1495-1095)/ряд.1195}$
4	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$K_{ОДЗ} = \text{чиста виручка від реалізації/середня сума дебіторської заборгованості} = \text{ф.2ряд.2090/ф1 ряд.}[(1125+1135+1136+1140+1145+1155)\text{гр. 3+4}]/2$
5	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$K_{ОКЗ} = \text{чиста виручка від реалізації/середня сума кредиторської заборгованості} = \text{ф.2р.035/ф.1} [(1615+1635+1620+1625+1630+1640+1690) \text{ гр. 3+4}]/2$
7	Рентабельність реалізації	$R_P = \text{чистий прибуток/чиста виручка від реалізації} \times 100\% = \text{ф.2р.2350/ф.2р.2000} \times 100\%$
8	Рентабельність продукції	$R_{П} = \text{прибуток від операційної діяльності/собівартість реалізованої продукції} \times 100\% = \text{ф.2ряд.2190/ф.2ряд.2050} \times 100\%$
9	Коефіцієнт рентабельності реалізованої продукції (робіт, послуг)	$K_{РП} = \text{ф2 (ряд.2190 (або ряд.2195))/ф2 ряд.(2050 +2130} \div 2180) \times 100\%$
10	Рентабельність активів підприємства	$R_A = \text{прибуток/середня вартість активів} \times 100\% = \text{ф.2 ряд.2350/ф.1 ряд. 1300 (гр. 3+4)/2} \times 100\%$
11	Рентабельність сукупного капіталу	$K_K = (\text{прибуток/обсяг позичених і власних коштів}) = (\text{р.2290ф.2/ряд. 1900}) (\text{гр. 3+4})/2 \times 100\%$
12	Рентабельність власного капіталу	$R_{\Lambda} = \text{чистий прибуток/власний капітал} \times 100\% = \text{ф.2 ряд.2350/ф.1 ряд.1095 (гр. 3+4)/2} \times 100\%$
13	Коефіцієнт оборотності (фондовіддача активів)	$K_O = (\text{обсяг реалізації/обсяг усіх коштів}) = (\text{р.2000 ф.2/ряд. 680})$

Методика аналізу названих вище коефіцієнтів полягає, головню, у порівнянні [55]:

– фактичних коефіцієнтів поточного року з торішніми, а також з коефіцієнтами за кілька звітних періодів;

– фактичних коефіцієнтів з нормативними (щоправда, користувачі фінансових звітів рідко коли можуть це зробити);

– фактичних коефіцієнтів підприємства з показниками конкурентів (дані беруться з фінансових звітів, що подаються у фінансові статистичні органи);

– фактичних коефіцієнтів із галузевими показниками.

За допомогою аналізу коефіцієнтів можна виявити сильні й слабкі позиції різних підприємств, фірм. Менеджери використовують ці дані для контролю діяльності підприємства, щоб не допустити банкрутства. Важливим є й те, що аналіз коефіцієнтів дає змогу ліпше зрозуміти взаємозв'язок між балансом і звітом про доходи. Наприклад, щоб підрахувати дохідність інвестицій, необхідно взяти загальну суму активів з балансу та чистий дохід із звіту про доходи. Деякі коефіцієнти показують, чи ефективно поєднуються підприємством різні активи і пасиви та як це впливає на прибуток [51].

Аналізуючи фінансову стабільність підприємства, можна дійти висновку, що власники підприємства (акціонери, інвестори) завжди віддають перевагу розумному зростанню частки позичених коштів; кредитори (постачальники сировини, банки) навпаки – віддають перевагу підприємствам з високою часткою власного капіталу.

Відтак, аналіз фінансової стабільності дає можливість оцінити, наскільки підприємство готове до погашення своїх боргів і відповісти на запитання, наскільки воно є незалежним з фінансового боку, зростає чи зменшується рівень цієї незалежності, а також чи відповідає стан активів і пасивів підприємства завданням його фінансово-господарської діяльності.

На сьогоднішній день фінансова стабільність є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки, запорукою його виживання та основою стабільного стану. Тому дуже важливим є оцінити можливості управління фінансовим станом підприємства у динаміці з урахуванням довгострокових змін.

Висновки до розділу 1

Проблема забезпечення фінансової стабільності підприємств є актуальною не тільки для науки, а й для господарюючих суб'єктів, а вирішення цієї задачі є особливо суттєвим в умовах економічної кризи та при

розробці економічних інструментів впливу на фінансову діяльність підприємств.

Як економічний процес фінансова стабільність являє собою органічний процес чіткої взаємодії внутрішніх механізмів фінансової стабільності підприємства – оперативного, тактичного та стратегічного з метою виведення підприємства з кризового стану або забезпечення економічного його зростання.

Складовими елементами фінансової стабільності є: фінансова рівновага підприємства, ресурсна, потенційна та фінансова стійкість. Основними із цих складових фінансової стабільності є фінансова рівновага та фінансова стійкість.

Управління фінансовою стабільністю підприємства необхідно розглядати як системний процес фінансової діяльності, спрямований на забезпечення здатності підприємства погасити свої зобов'язання в строк, забезпечити зростання дисконтованого доходу і фінансову рівновагу.

Нині діюча система управління фінансовою стабільністю підприємства базується на фінансових оцінних показниках його діяльності. Основою для прийняття управлінських рішень є система бухгалтерського обліку та фінансової звітності, де ці показники є ретроспективними, що значно зменшує їх цінність для прийняття стратегічних управлінських рішень.

Оцінку фінансової стабільності доцільно здійснювати на основі комплексу показників поетапно. У світовій і вітчизняній обліково-аналітичній практиці розроблено основні показники фінансової стабільності: показники фінансової стійкості; показники ліквідності активів; показники прибутковості та ділової активності.

2 ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «ЗАПОРІЖГАЗ» ЯК ПЕРЕДУМОВА ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Публічне акціонерне товариство «Запоріжгаз» є юридичною особою (господарським товариством) приватного права за законодавством України, створене та діє відповідно до положень Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, законів України «Про акціонерні товариства», «Про цінні папери та фондовий ринок», а також інших нормативно-правових актів України. Товариство створене на підставі наказу Державного комітету по нафті і газу від 14 березня 1994 р. № 120 шляхом перетворення Державного підприємства по газопостачанню та газифікації «Запоріжгаз» у Відкрите акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Запоріжгаз» на підставі Указу Президента України «Про корпоратизацію підприємств» від 15 червня 1993 року № 210/93. У зв'язку з набранням чинності Закону України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року №514-VI Відкрите акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Запоріжгаз» перейменовано у Публічне акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Запоріжгаз» [13].

До складу ПАТ «Запоріжгаз» входить 5 районних управлінь з газопостачання та газифікації і 45 цехів, служб та відділів головного підприємства.

Місцезнаходження Товариства: 69035, Україна, Запорізька область, м. Запоріжжя, вул. Заводська, буд. 7.

Товариство є юридичною особою, яке створене відповідно до чинного законодавства України без обмеження строку діяльності, має найменування, самостійний баланс, круглу печатку та штампи із своїм найменуванням,

фірмові бланки, має знаки для товарів та послуг, промислові зразки та інші об'єкти інтелектуальної власності товариства, має право відкривати (закривати) поточні, валютні, депозитні та інші рахунки в банківських установах, а також складає зведену консолідовану звітність, включаючи баланси по всіх структурних підрозділах ПАТ «Запоріжгаз» відповідно до вимог законодавства України.

ПАТ «Запоріжгаз» – підприємство, що забезпечує безперебійне постачання та транспортування природного газу в місті Запоріжжі та Запорізькій області (крім м. Мелітополь) усім категоріям споживачів: від приватного будинку до великого промислового комплексу, виконує роботи з ремонту та технічного обслуговування газових мереж, проектування та будівництва газопроводів різної складності і протяжності [13].

На обслуговуванні у газотранспортного підприємства 9,8 тис. км газопроводів високого, середнього і низького тиску, на яких розташовано 4 тисячі засобів електрохімзахисту, також компанія регулює подачу газу 301 газорегуляторним пунктам, 1258 шкафним газорегуляторним пунктам і близько 47 тис. домовим регуляторам газу.

Обсяг транспортованого природного газу всім категоріям споживачів у 2018 році становив 1,084 млрд. куб. м природного газу.

Основними видами діяльності підприємства є підприємницька діяльність з розподілу природного, нафтового газу, газу(метану) вугільних родовищ; газопровідні роботи, будівництво газопроводів; надання освітніх послуг, пов'язаних з одержанням професійної освіти. Товариство постачає природний газ та надає послуги розподілу природного газу для всіх категорій споживачів розподільними мережами на території Запорізької області та м. Запоріжжя (крім міста Мелітополь, Мелітопольського, Веселівського, Приазовського районів та села Темирівка Гуляйпільського району) з урахуванням тарифу на розподіл, встановленого Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг («НКРЕКП»).

Розподіл газу відбувається через магістральні трубопроводи АТ «Укртрансгаз» та розподільчі мережі Товариства. Для забезпечення природним газом споживачів газ купується у НАК «Нафтогаз України» для потреб житлово-комунальних підприємств та населення та реалізується за відпускними цінами з урахуванням тарифів на розподіл та транспортування природного газу, встановлених Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг («НКРЕКП»), та торгівельної націнки на постачання.

Газ для комунально-побутових, промислових підприємств та бюджетних установ закуповується у приватних постачальників природного газу. У 2018 році Товариством розподілено 1047,669 млн м³, в тому числі: промисловим споживачам та інших суб'єктам господарчої діяльності 389,559 млн м³, що складає 37,6%, від загального обсягу, населенню 324,452 млн. м³ – 29,36% , релігійним організаціям 0,313 млн. м³ – 0,03%, бюджетним установам та організаціям 8,960 млн. м³ -0,86% та підприємствам теплоенергетики 333,039 млн. м³ -32,15 % . Серед промислових підприємств найбільшими споживачами є ПАТ «Запоріжсталь» – 168,502 млн. м³ та ПАТ «Дніпроспецсталь» – 58,968 млн. м³.

Компанія також надає послуги по інших видах діяльності, окрім ліцензованих, до яких відносяться зокрема надання послуг з приєднання Замовників до газорозподільних мереж, будівництво внутрішніх мереж газопостачання, роботи з реконструкції внутрішніх мереж, пусконаладжувальні роботи тощо. Згідно Плану розвитку газорозподільної системи ПАТ «Запоріжгаз» на 2018-2027 роки, затвердженого постановою НКРЕКП від 06.11.2018 №1355, підприємство виконувало та планувало інженерно-геодезичні, проектні та будівельно-монтажні роботи по спорудженню газопроводів, технічне переоснащення систем електрохімічного захисту газопроводів, здійснює заходи, щодо безпеки та охорони праці [13].

Основним і єдиним джерелом фінансування витрат, пов'язаних з обслуговуванням та експлуатацією систем газопостачання, утримання їх в

надійному безпечному стані є тариф на послуги з розподілу природного газу для споживачів.

В цілях підвищення соціальних стандартів, а також відповідно до законодавства України, для всіх категорій працівників ПАТ «Запоріжгаз» з 1 липня 2014 року введені нові тарифні ставки і посадові оклади. Зростання середньої заробітної плати з січня 2015 року по грудень 2018 року склало 163%. Середня заробітна плата персоналу ПАТ «Запоріжгаз» в 2018 року склала 91,7 тис. грн.

Динаміка росту середньорічної заробітної плати та середньооблікової чисельності працівників ПАТ «Запоріжгаз» у 2014–2018 рр. наведена на рис. 2.1.

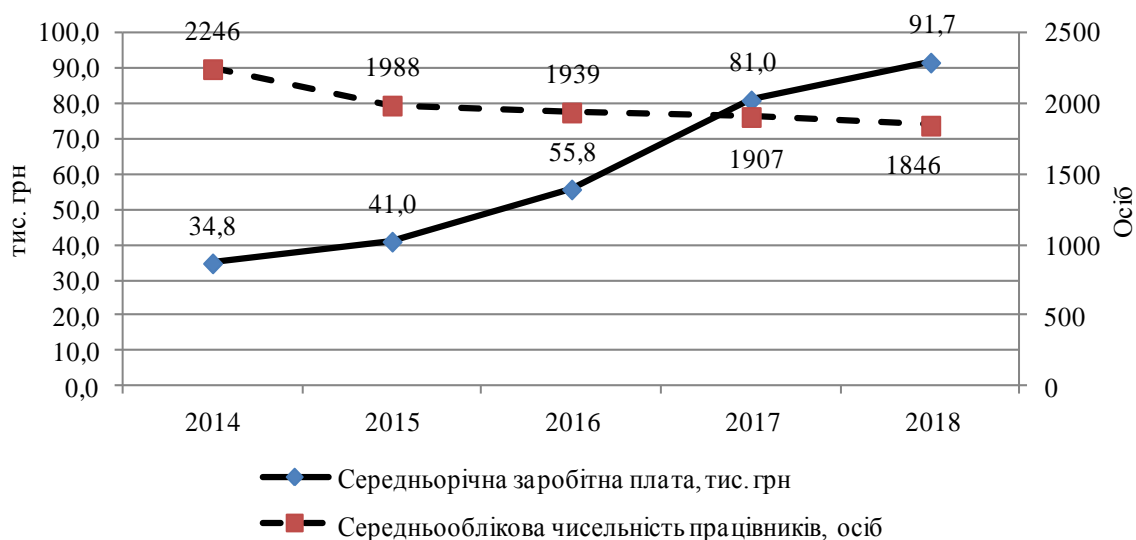

Рис 2.1 – Динаміка росту середньорічної заробітної плати та середньооблікової чисельності працівників ПАТ «Запоріжгаз» у 2014–2018 рр., грн.

ПАТ «Запоріжгаз» не має заборгованості з виплати заробітної плати та оплати податків до бюджету і позабюджетні фонди. Заборгованість з оплати праці у розмірі 7712 тис. грн станом на 31.12.2018 р. є заборгованістю за грудень 2018 року Постійно ведеться аналіз середньої заробітної плати всіх категорій працівників, відсотка виконання норм виробітку, чисельності працівників. Середній відсоток виконання норм у 2015 році склав 102%.

У 2018 році порівняно з базовим 2014 роком середньооблікова чисельність працюючих на підприємстві зменшилась на 17,80%, або на 40 осіб. Середньомісячна плинність кадрів за 2018 рік склала 2,56%.

Дослідуючи фінансову стабільність підприємства, потрібно обов'язково проаналізувати продуктивність праці одного працівника порівняно із загальним фондом заробітної плати, як стимулюючої складової ефективності робочої сили, що дасть змогу з'ясувати приховані можливості в покращенні продуктивності всього виробничого процесу (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Аналіз співвідношення темпів зростання продуктивності праці та середньої заробітної плати за 2015–2018 рр.

Показник	Рік				2018/2017 (+,-)	2018/2017 %
	2015	2016	2017	2018		
1	2	3	4	5	6	7
Обсяг випущеної продукції, тис. грн	1488831	2205823	2390137	2464486	74349	26,60
Середньооблікова чисельність працівників, чол.	1988	1939	1907	1846	-61	-4,78
Оплата праці, тис. грн	81458	108140	154439	169279	14840	21,29
Матеріальні витрати, тис. грн	1349169	2057137	2181044	2236509	55465	28,48
Основні виробничі фонди, тис. грн	335400	337250	368312	399183	30871	5,98
Середньорічний виробіток продукції на 1 працівника, грн	748,91	1137,61	1253,35	1335,04	81,69	32,96
Обсяг випущеної продукції на 1 грн. оплати праці	18,28	20,40	15,48	14,56	-0,92	4,38
Фондоозброєність праці 1 працівника, грн	168,71	173,93	193,14	216,24	23,11	11,30
Зарплатоємність	0,05	0,05	0,06	0,07	0,00	-4,20
Матеріаловіддача	1,10	1,07	1,10	1,10	0,01	-1,46
Матеріалоємність	0,91	0,93	0,91	0,91	-0,01	1,48

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7
Фондовіддача	4,44	6,54	6,49	6,17	-0,32	19,46
Фондоємність	0,23	0,15	0,15	0,16	0,01	-16,29
Питома вага фонду оплати праці у витратах по елементах, %	5,21	4,60	5,41	5,57	0,16	-8,48
Сума отриманого прибутку, тис. грн.	-38798	-53569	-445876	-639044	-193168	-52,74

Середній темп зростання продуктивності праці за 2015–2018 рр. становить 32,96% й станом на кінець аналізованого періоду складає на підприємстві 1335,04 тис. грн, що дало можливість забезпечити стабільний приріст обсягів випущеної продукції (послуг) з середньорічним темпом 26,60%.

Виходячи з зазначеного та враховуючи зменшення середньоспискової чисельності працівників підприємства слід зробити висновок про інтенсивне використання трудових ресурсів, оскільки показник зарплатоємності має негативну динаміку з середнім темпом зменшення 4,20%.

Про інтенсивність використання ресурсів підприємства свідчить також співвідношення темпів зростання обсягів продукції та матеріалоємності й фондоємності. Так за аналізований період підприємство щороку забезпечує 26,60% зростання обсягів випущеної продукції за умови, що приріст фондоємності складає лише 16,29%, а матеріалоємності – 1,48%. Водночас питома вага фонду оплати праці у витратах по елементах зменшується темпами -8,48% в рік.

Проте слід констатувати, що навіть за таких умов підприємство не є рентабельним. За увесь аналізований період обсяги збитків зростають. Таку у 2018 році сума отриманого збитку становила 639044 тис. грн проти 38798 тис. грн у 2015 році, середній темп приросту збитків становить 52,74%. Виручка від реалізації продукції змогла перекрыти собівартість виробництва лише у 2016 та 2017 роках. Таким чином перед керівництвом підприємства усі

ці роки стоїть проблема пошуку шляхів зменшення собівартості випущеної продукції та підвищення ціни реалізації виробленої продукції (робіт, послуг).

Структура майна дає загальне уявлення про фінансовий стан підприємства. Вона показує частку кожного елемента в активах та співвідношення позичених і власних коштів підприємства в пасивах. У структурі вартості майна відображується специфіка діяльності кожного підприємства.

Аналіз співвідношення необоротних, оборотних активів та загального їх приросту ПАТ «Запоріжгаз» (Додаток А) в цілому за 2014–2018 роки свідчить про задовільну ситуацію. Підприємство активно розширює свою діяльність збільшуючи розміри своїх активів. Так за звітний період середній темп приросту, незважаючи на падіння у 2018 році склав 17,27% (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка активів підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018, тис. грн.

Показник	Рік					Відхилення 2018/2017 рр., (+,-), тис. грн.	Середній темп приросту, %
	2014	2015	2016	2017	2018		
Необоротні активи	422624	382589	438777	434198	458549	24351	2,06
Оборотні активи	163909	541549	1008363	1002256	650801	-351455	41,16
Всього активів	586533	924138	1447140	1436454	1109350	-327104	17,27

Проте як певну небезпеку у фондоозброєності праці слід зазначити більш високі темпи зростання оборотних активів – 41,16% проти 2,06% зростання необоротних активів. Загальна величина майна підприємства станом на кінець 2018 року становить 1109350 тис. грн (на 522817 тис. грн більше ніж на 31.12.2014 року). Найбільшого розміру майно підприємства складало у 2016 та 2017 роках. Вартість необоротних активів не мала суттєвого приросту. Коливання загальної вартості майна підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за аналізований період в основному відбулося за рахунок

обсягу наявних оборотних активів. Так питома вага оборотних активів в загальній величині активів підприємства протягом п'яти років переважає над необоротними активами й коливалася у діапазоні 27,95% у 2014 році до 69,98% у 2017 році.

Збільшення необоротних активів протягом 2016–2018 років пов'язано, головним чином, із зростанням величини основних засобів (на 19,02% у 2018 році по відношенню до 2015 року).

Динаміка оборотних та необоротних активів наведена на рис. 2.2.

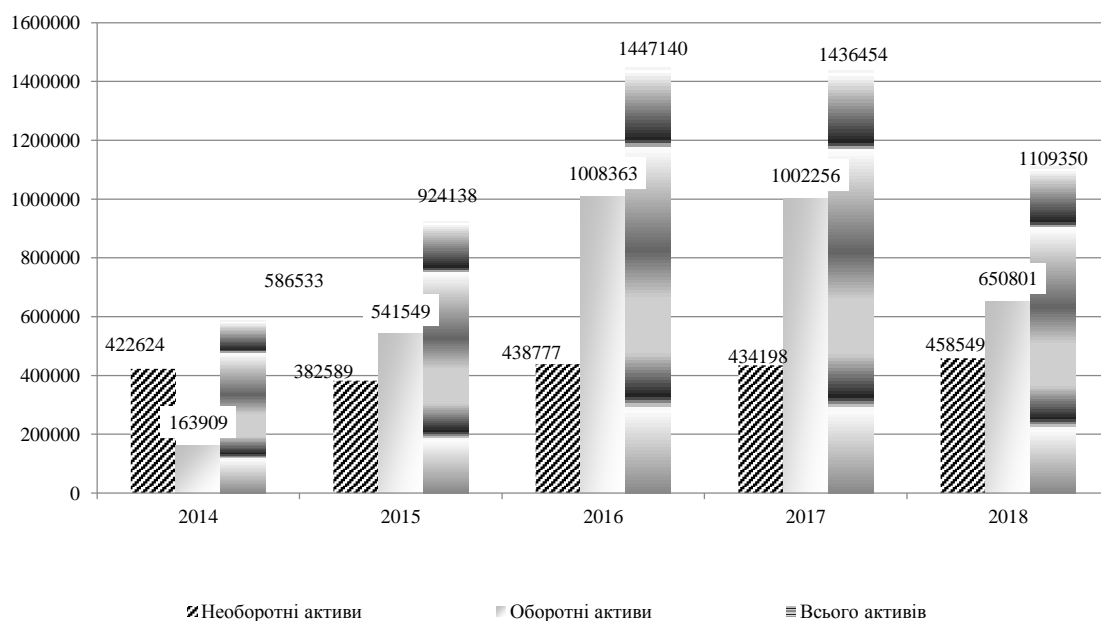

Рис. 2.2 – Динаміка оборотних та необоротних активів підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 рр., тис. грн.

Здійснюючи аналіз даних табл. 2.3, можна зробити висновок, що підприємство перебуває у важкій фінансовій кризі.

За аналізований період накопичені збитки призвели до негативного значення власного капіталу.

В цілому відбулося зменшення власного капіталу на 1158127 тис. грн із середнім темпами падіння у 52,70% в рік. Середній приріст загальної величини капіталу на 17,27% зумовлений високими темпами нарощування величини зобов'язань. Таким чином збільшення масштабів діяльності підприємства

відбувається за рахунок залучення позикового капіталу кредиторів.

Таблиця 2.3 – Динаміка пасивів підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 роки, тис. грн.

Показник	Рік					Відхилення 2018/2017 (+,-),	Середній темп приросту, %
	2014	2015	2016	2017	2018		
Власний капітал	179756	160356	102966	-341572	-978371	-636799	-52,70
Зобов'язання	406777	763782	1344174	1778026	2087721	309695	50,51
Всього пасивів	586533	924138	1447140	1436454	1109350	-327104	17,27

За аналізований період відбувається стабільна неоднозначна тенденція змін власного та позикового капіталів. З метою покрити потреби господарської діяльності ПАТ «Запоріжгаз» нарощує кредиторську заборгованість постачальникам. За аналізований період вона збільшилася на 1501188 тис. грн або у 3,5 рази.

Наведена на графіку рис. 2.3 динаміка складових капіталу підприємства підтверджує наведені вище висновки.

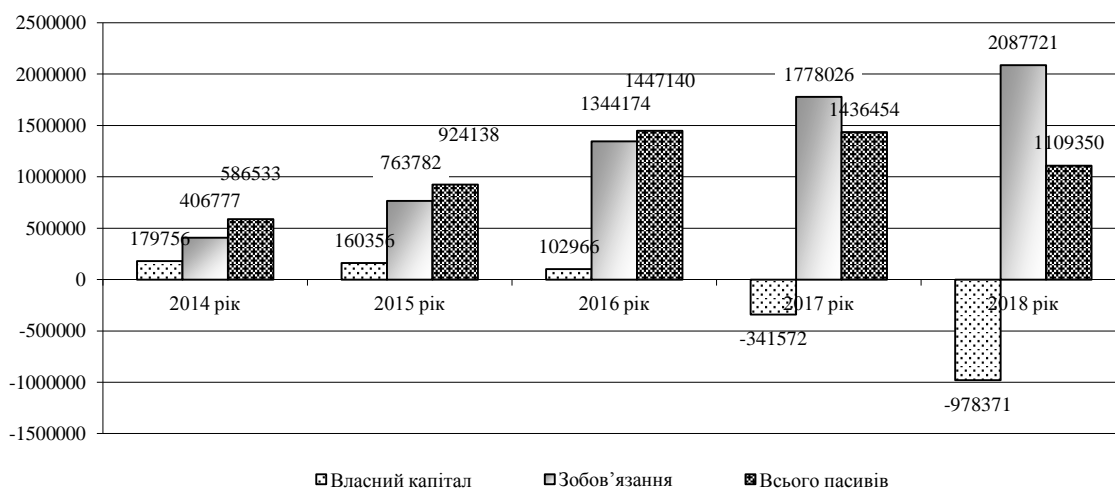

Рис. 2.3 – Динаміка капіталу підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 рр., тис. грн.

Отже на основі попереднього аналізу економічного стану підприємства

ПАТ «Запоріжгаз» встановлено, що підприємство має досить суперечливі показники фінансово-господарської діяльності. За наявного критичної динаміки зменшення розміру власного капіталу розширення обсягів майна підприємства відбувається за рахунок нарощування обсягів зобов'язань.

Водночас показники, що визначають інтенсивність використання наявних ресурсів мають суттєву позитивну динаміку. Крім того ПАТ «Запоріжгаз» має трудовий та матеріальний потенціал здійснювати виробничу діяльність. З метою більш об'єктивного визначення рівня фінансової стабільності підприємства здійснимо аналіз основних показників діяльності.

2.2 Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та ділової активності підприємства

Умовою й гарантією виживання й розвитку будь-якого підприємства, як бізнес-процесу, є його фінансова стабільність. Якщо підприємство фінансово стійке, то воно в стані «витримати» несподівані зміни ринкової кон'юнктури.

Фінансова стійкість підприємства – це такий фінансовий стан підприємства, при якому забезпечується його платоспроможність на довгостроковий період і який визначає його фінансову незалежність від позикових джерел фінансування. Фінансову стійкість підприємства можна визначити за системою узагальнюючих та часткових показників. Узагальнюючим показником фінансової незалежності є надлишок або нестача джерел фінансування для формування запасів.

Здійснимо оцінку фінансовій стійкості підприємства за ступенем покриття запасів джерелами фінансування, з використанням узагальнюючих показників.

Враховуючі показники фінансової стійкості, подані у табл. 2.4, підприємство протягом аналізованого періоду має кризовий фінансовий стан.

Таблиця 2.4 – Узагальнюючі показники фінансової стійкості підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 рр., тис. грн.

Показники	Рік					Відхилення 2018/2017 рр., (+, -), тис. грн.	Середній темп приросту, %
	2014	2015	2016	2017	2018		
Наявність власного оборотного капіталу (ВОК) для формування запасів	-242868	-222233	-335811	-775770	-1436920	-661150	-55,96
Наявність ВОК, довгострокових кредитів та позик для формування запасів	-141260	-144360	-256125	-701008	-1364328	-663320	-76,29
Наявність ВОК у, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів	-133521	-136621	-248386	-695103	-1358423	-663320	-78,60
Запаси	5313	10562	8822	9812	18700	8888	36,97
Надлишок (+) нестача (-) ВОК для формування запасів	-248181	-232795	-344633	-785582	-1455620	-670038	-55,62
Надлишок (+) нестача (-) ВОК, довгострокових кредитів та позик для формування запасів	-146573	-154922	-264947	-710820	-1383028	-672208	-75,26
Надлишок (+) нестача (-) ВОК, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів	-138834	-147183	-257208	-704915	-1377123	-672208	-77,47
Запас стійкості фінансового стану, днів	-138834	-147183	-257208	-704915	-1377123	-672208	-77,47
Надлишок (+) нестача (-) джерел фінансування на 1 грн запасів, грн	-26,13	-13,94	-29,16	-71,84	-73,64	-1,80	-29,57
Номер типу фінансової ситуації відповідно класифікації	Криз- вий (4)	Криз- вий (4)	Криз- вий (4)	Криз- вий (4)	Криз- вий (4)	X	X

Власний оборотний капітал ПАТ «Запоріжгаз» протягом аналізованого періоду демонструє стабільну негативну динамку, якщо на кінець 2014 року він становив -242868 тис. грн то на кінець 2018 року -1436920 тис. грн.

Середній темп падіння склав -55,96%.

Крім того відповідно даних таблиці на підприємстві спостерігається негативна динаміка й щодо наявності сукупного власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів. Так на кінець 2018 року основні джерела формування запасів становили -1358423 тис. грн із середнім негативним приростом 78,60%.

Зазначена негативна тенденція відбувалася на фоні зростання вартості запасів з 5313 тис. грн у 2014 році до 18700 тис. грн у 2018 році. Відповідно протягом періоду, що аналізується запаси перевищували власний оборотний капітал у 2014 році на 248181 тис. грн, а у 2018 році на 1455620 тис. грн. Нестача власного оборотного капіталу для формування запасів збільшувалася в середньому на 55,62% в рік.

При цьому у 2014 році запаси перевищували наявність власного оборотного капіталу, довгострокових та короткострокових кредитів та позик на 138834 тис грн а у 2018 році на 1377123 тис. грн із середнім темпом падіння 77,47%. Відповідно слід констатувати, що протягом усього аналізованого періоду підприємство перебувало у кризовому фінансовому стані, який постійно погіршувався.

Запас стійкості фінансового стану підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 роки мав дуже великі негативні показники з середнім темпом падіння у 77,47%. Нестача джерел фінансування на 1 грн запасів збільшилася з 26,13 грн на початок аналізованого періоду до 73,64 грн на його кінець. Середній темп приросту нестачі склав 29,57%.

Зниження усіх узагальнюючих показників фінансової стійкості ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 рр свідчить про суттєве погіршення ситуації, щодо забезпеченості запасів, адже у підприємства зменшуються можливості для їх покриття не лише власним оборотним капіталом а й запозиченим.

Розрахована в табл. 2.5 система часткових показників фінансової стійкості за 2014–2018 роки свідчить про те, що підприємство суттєво погіршило свій фінансовий стан.

Таблиця 2.5 – Часткові показники фінансової стійкості підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 рр.

Назва показника	Рік					Абсолютне відхилення, тис. грн.	
	2014	2015	2016	2017	2018	2018-2014	2018-2017
Коефіцієнт автономії	0,31	0,17	0,07	-0,24	-0,88	-1,19	-0,64
Коефіцієнт фінансової залежності	3,26	5,76	14,05	-4,21	-1,13	-4,40	3,07
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,57	0,49	0,77	-0,22	-0,07	-0,64	0,14
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,79	-0,90	-2,49	2,05	1,39	2,18	-0,66

Так коефіцієнт автономії у 2018 році порівняно з 2014 роком зменшився на 1,19 п., та відповідно становить -0,88. Порівняно з даними попереднього року зменшення склало 0,64 п.

Зменшення коефіцієнта фінансової залежності за аналізований період свідчить втрату здатності підприємством проводити прогнозовану діяльність в довгостроковій перспективі. В цілому показник зменшився на 4,40 п. й станом на кінець 2018 року становить 1,13.

Аналізуючи значення фінансового левериджу слід констатувати, що підприємство все більше залежить у своїй діяльності від використання залученого капіталу. З втратою підприємства власного капіталу у 2017 році значення коефіцієнта набуло мінусового значення. В цілому падіння значення коефіцієнта склало 0,64 п. Проте слід зазначити, що у 2018 році підприємству вдалося дещо поліпшити його значення (на 0,14 п.), що пояснюється зменшенням довгострокової кредиторської заборгованості підприємства на 2170 тис. грн та, відповідно, про зменшення доступу до більш дешевих довгострокових позикових коштів.

Зміни коефіцієнту маневреності власного капіталу показують, що підприємству катастрофічно не вистачає власних коштів та залучених на довгостроковій основі на забезпечення поточної діяльності підприємства. За

аналізований період показник погіршився на 2,18 п., що є негативним моментом оскільки засвідчує, що підприємство знижує інтенсивність використання власного та довгостроково залученого капіталу у частині забезпечення оборотних коштів.

Таким чином, за результатами проведеного аналізу стану та інтенсивності використання капіталу підприємства можна зробити висновок, що підприємство погіршило показники порівняно з 2014 роком, що змусило підприємство збільшити частку позикового капіталу для забезпечення поточної діяльності. При цьому слід зазначити, що суттєве збільшення поточних зобов'язань порівняно довгостроковими вплинуло негативно на тип фінансової стійкості.

Для об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства важливе значення має розрахунок та застосування показників ліквідності. Вони дають можливість оцінити рівень платоспроможності підприємства на певний момент часу, а також у випадках виникнення надзвичайних ситуацій. З цією метою застосовують систему коефіцієнтів ліквідності, що розрізняються між собою розміром ліквідних активів та розглядаються як джерело покриття зобов'язань. Кожен із зазначених коефіцієнтів має своє аналітичне призначення.

Так, загальну оцінку платоспроможності підприємства дає коефіцієнт загальної ліквідності. В міжнародній аналітичній практиці він має ще назву – коефіцієнт покриття, поточної ліквідності та оптимальне значення, яке залежить від галузі діяльності.

Це коефіцієнт універсальний, так як аналітиками застосовується не лише при оцінці рівню платоспроможності, але й, наприклад, діагностиці ймовірності банкрутства підприємства. Його оптимальне значення (2–2,5) свідчить, що оборотні активи повинні у двічі перевищувати розмір поточних зобов'язань підприємства. При значенні показника нижче за оптимальне суб'єкт господарювання вважається платоспроможним, але має ознаки фінансового ризику в оплаті боргів.

Рівність поточних активів і короткострокових зобов'язань (значення коефіцієнту >1) є свідченням загрози для фінансової стабільності підприємства, так як воно має можливість розрахуватися лише з боргами, власного капіталу в обороті для продовження господарської діяльності не матиме. При значенні коефіцієнту <1 підприємство визнається неплатоспроможним, оскільки не в змозі оплатити свої зобов'язання.

Коефіцієнт термінової ліквідності (швидкої ліквідності, проміжного покриття, миттєвої оцінки) допомагає оцінити можливість погашення підприємством поточних зобов'язань у разі виникнення критичних обставин.

Розрахуємо коефіцієнти ліквідності для ПАТ «Запоріжгаз» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Показники ліквідності підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 рр.

Назва показника	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	
						2018/2014	2018/2017
Коефіцієнт покриття	0,54	0,79	0,80	0,59	0,32	-0,21	-0,27
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1001	0,054	0,036	0,009	0,010	-0,09	0,00
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,52	0,77	0,79	0,58	0,31	-0,21	-0,27
Чистий оборотний капітал	-141260	-144360	-256125	-701008	-1364328	-1223068	-663320

Аналізуючи дані таблиці слід зазначити, що усі показники ліквідності у аналізованій періоді, окрім швидкої ліквідності були нижчими за нормативні значення та мали тенденцію до зменшення.

Зменшення коефіцієнта покриття на 0,21 п. свідчить про зменшення можливості підприємством покрити термінову заборгованість за рахунок оборотних активів. Значення цього коефіцієнта впало з 0,54 у 2014 році до 0,32 у 2018 році (зменшення склало 0,21 п.). При цьому найбільше падіння спостерігається у 2018 році коли його значення зменшилося на 0,27 п. Таким чином підприємство не володіє достатнім обсягом вільних оборотних ресурсів для своєчасного погашення поточних вимог кредиторів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності даного підприємства є дуже цікавим для постачальників сировини. Досліджуючи динаміку цього коефіцієнта слід констатувати, що протягом 2014–2018 років підприємство не володіло вільними грошовими коштами для покриття поточних зобов'язань.

Протягом аналізованого періоду ситуація лише погіршувалася й станом на 31.12.2018 року показник склав 0,010 п., що на 0,09 п. менше ніж значення коефіцієнта на кінець 2014 року.

Коефіцієнт швидкої ліквідності підприємства ПАТ «Запоріжгаз» протягом 2014–2018 років демонструє подібну до коефіцієнта абсолютної ліквідності динаміку, що пояснюється низькою питомою вагою запасів у загальній вартості оборотних активів. Тобто підприємство має основну грошову масу у статтях дебіторської заборгованості, а запаси поповнюються за залишковим рахунком та за кошти нарощування поточних зобов'язань. В цілому за аналізований період зниження коефіцієнта склало 0,21 п. до рівня 0,31 та знаходиться нижче меж нормативного значення. Слід зазначити, що зменшення даного коефіцієнта свідчить про погіршення роботи керівництва, щодо стабілізації платіжного балансу підприємства.

Чистий оборотний капітал залежить як від структури активів так і від джерел коштів. Майже десятикратне зменшення даного коефіцієнта є надзвичайно негативним явищем. Так чистий оборотний капітал протягом аналізованого періоду зменшився на 1223068 тис. грн., та на кінець 2018 року становив -1364328 тис. грн. Тобто для покриття поточної кредиторської заборгованості за рахунок реалізації усіх оборотних активів підприємства не вистачає 1364328 тис. грн.

За таких умов ПАТ «Запоріжгаз» можна визнати банкрутом.

Динаміку показників ліквідності підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 рр. наведено на рис. 2.4.

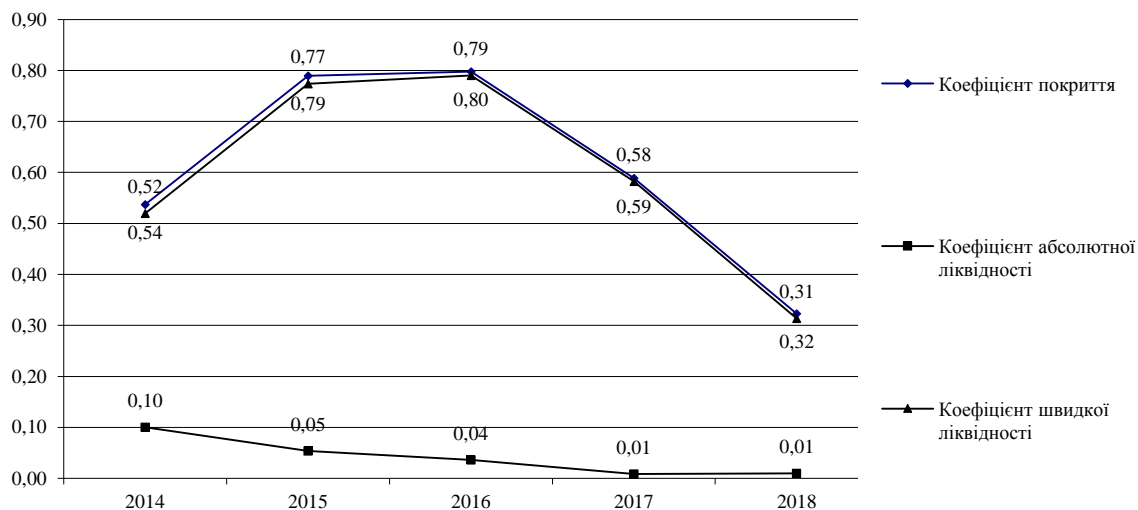

Рис. 2.4 – Динаміка показників ліквідності ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 рр.

В цілому слід констатувати, що значення ліквідності свідчать про вкрай незадовільне використання фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжгаз». У підприємства відсутній власний капітал. Крім того сукупності власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик не вистачає для формування запасів підприємства. Показники ліквідності підприємства не відповідають нормам й мають тенденцію до падіння, що свідчить про неефективне управління підприємством.

Ділова активність підприємства проявляється у динамічному розвитку підприємства, досягненні ним поставленої мети. Основним свідченням цього є: широта ринків збуту, стабільна репутація підприємства, рівень ефективності використання фінансових ресурсів, високий імідж на ринку послуг тощо.

Під час поточного аналізу ділової активності підприємства здійснюють розрахунки показників, які характеризують ефективність використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

У табл. 2.7 наведені результати розрахунків показників ділової активності (коефіцієнтів оборотності, тривалість операційного та фінансового циклу) ПАТ «Запоріжгаз» у динаміці за 2014–2018 роки.

Таблиця 2.7 – Показники ділової активності ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–

2018 рр.

Показники	Рік					Відхилення 2018/2014	
	2014	2015	2016	2017	2018	+,-	%
Тривалість одного обороту, днів:							
- активів	235	238	227	215	167	-68,18	-28,96
- власного капіталу	72	41	16	-	-	-	-
- оборотних активів	66	140	158	150	98	32,33	49,14
- запасів	2	3	1	1	3	0,69	32,20
- загальної дебіторської заборгованості	51	117	143	140	92	41,37	81,10
- дебіторської заборгованості по товарних операціях	26	75	136	109	61	35,28	134,61
- загальної кредиторської заборгованості	163	197	211	266	315	151,51	92,78
- кредиторської заборгованості по товарних операціях	82	101	164	222	278	196,09	239,19
Коефіцієнт оборотності:							
- активів	1,53	1,51	1,58	1,67	2,15	0,62	40,76
- власного капіталу	4,99	8,71	22,24	-	-	-	-
- оборотних коштів	5,47	2,58	2,27	2,40	3,67	-1,80	-32,95
- запасів	168,79	132,26	259,63	245,09	127,67	-41,12	-24,36
- загальної дебіторської заборгованості	7,06	3,08	2,52	2,57	3,90	-3,16	-44,78
- дебіторської заборгованості по товарних операціях	13,73	4,78	2,64	3,30	5,85	-7,88	-57,38
- загальної кредиторської заборгованості	2,20	1,83	1,70	1,35	1,14	-1,06	-48,13
- кредиторської заборгованості по товарних операціях	4,39	3,56	2,20	1,62	1,29	-3,10	-70,52
Тривалість операційного циклу, днів	53	120	144	142	95	42,05	79,14
Тривалість фінансового циклу, днів	-110	-77	-67	-124	-220	-109,45	99,36

Аналізуючи динаміку ефективності використання активів підприємства ПАТ «Запоріжгаз», можна відмітити збільшення швидкості їх обороту та відповідно зменшення тривалості обороту. Так, у 2014 році активи досліджуваного підприємства здійснили в середньому 1,59 оборотів, а

тривалість їх одного обороту складала 235 дні.

У 2015 році відбулося зниження швидкості обороту активів 1,51, відповідно тривалість обороту складала 238 днів. В період 2016–2018 років відбувається поступове пришвидшення обороту активів: 2016 рік – 1,58, 2017 рік – 1,67, 2018 рік – 2,15. Відповідно зменшилася тривалість одного обороту: 2016 рік – 227 днів, 2017 рік – 215 днів, 2018 рік – 167 днів.

За аналізований період в цілому тривалість обороту активів зменшилася на 68,18 днів.

Зміна напрямів динаміки оборотності оборотних активів відбувається аналогічно тенденцій, що спостерігалися щодо активів підприємства. Проте станом у 2018 році вони зберегли імпульс прискорення оборотності який склав 3,67 обороти чи 98 днів тривалості оборотів.

Різке суттєве зменшення величини власного капіталу призвело також до збільшення оборотності власного капіталу у період 2014–2016 років. Через відсутність власного капіталу підприємства показники ділової активності його використання у 2017–2018 роках не розраховувалися.

Оборотність загальної дебіторської заборгованості скоротилася з 7,06 у 2014 році до 3,90 у 2018 році. Темп зменшення склав 44,78%. Відповідно відбулося збільшення тривалості одного обороту загальної дебіторської заборгованості з 26 до 61 дня.

Аналогічно відбулося зменшення коефіцієнту оборотності запасів з 168,79 до 127,67 разів на рік. Слід зазначити що швидкість оборотності дебіторської заборгованості та запасів впливає на операційний та фінансовий цикл підприємства.

Стосовно кредиторської заборгованості, то слід констатувати, що темпи падіння її оборотності значно перевищують темпи падіння оборотності дебіторської заборгованості. Так коефіцієнт оборотності загальної кредиторської заборгованості за аналізований період зменшився на 48,13% (1,06 обороти) кредиторської заборгованості по товарних операціях – на 70,52% (3,10 обороти). Станом на 2018 рік ці показники відповідно становили

1,14 та 1,29 оберти, або відповідно 315 та 278 днів тривалості одного обороту.

Така суттєва відмінність темпів зниження оборотності дебіторського та кредиторської заборгованостей пояснюється браком коштів необхідних для забезпечення поточної діяльності підприємства за умов наявних значних збитків.

Тривалість операційного та фінансового циклу протягом аналізованого періоду мали змінну динаміку. Так у період 2014–2016 років відбувалося збільшення відповідного показника. У період 2017–2018 років динаміка змінилася на зменшення. В цілому порівняно зі значенням 2014 року тривалість операційного циклу зросла на 42,05 днів, а фінансового циклу на 109,45 днів. Відповідно дане явище з негативного боку характеризує ділову активність ПАТ «Запоріжгаз».

За результатами проведеного аналізу ділової активності підприємства ПАТ «Запоріжгаз» можна зробити наступні висновки: у 2014–2018 роках приріст капіталу підприємства відбувався меншими темпами ніж приріст обсягів реалізованої продукції. Одноденний обсяг чистого доходу збільшився на 166,23%.

Проте через нарощування збитковості діяльності відбулося погіршення показників коефіцієнтів оборотності активів, капіталу, дебіторської та кредиторської заборгованостей, а відповідно й тривалості їх одного обороту. При цьому збільшення операційного та фінансового циклу свідчить про погіршення ділової активності підприємства за аналізований період.

Таким чином, на основі проведеного аналізу фінансової стійкості, ліквідності та ділової активності підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за аналізований період слід зазначити, що підприємство має значні проблеми щодо формування та використання фінансових ресурсів, оскільки всі розраховані показники демонструють негативну динаміку.

2.3 Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Розглянемо детальніше фінансові результати діяльності підприємства, які підприємство отримало за період діяльності 2014–2018 років. Використовуючи дані фінансової звітності (Додаток Б) підприємства за 2014–2018 роки, здійснимо оцінку витрат на виробництво продукції (робіт, послуг) за елементами, визначимо зміни величин в 2018 році проти 2017 року та середні темпи приросту (зменшення), а також за рахунок зростання (чи зменшення) якого елемента затрат змінюється собівартість виробленої продукції (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Динаміка витрат на виробництво підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 рр., тис. грн.

Назва показника	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018/2017 рр., (+,-), тис. грн.	Середній темп приросту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Обсяг виробленої продукції (робіт, послуг), тис. грн	959384	1488831	2205823	2390137	2464486	74349	26,60
Елементи операційних витрат, у т.ч.:	985947	1563102	2350335	2854794	3041135	186341	32,52
Матеріальні затрати	820803	1349169	2057137	2181044	2236509	55465	28,48
питома вага у витратах	83,25	86,31	87,53	76,40	73,54	-2,86	-3,05
Витрати на оплату праці	78222	81458	108140	154439	169279	14840	21,29
питома вага у витратах	7,93	5,21	4,60	5,41	5,57	0,16	-8,48
Відрахування на соціальні заходи	28411	29650	23782	33546	35938	2392	6,05
Питома вага у витратах	2,88	1,90	1,01	1,18	1,18	0,01	-19,98

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8
Амортизація	21175	29601	20282	21051	22637	1586	1,68
питома вага у витратах	2,15	1,89	0,86	0,74	0,74	0,01	-23,27
Інші операційні витрати	37336	73224	140994	464714	576772	112058	98,25
питома вага у витратах	3,79	4,68	6,00	16,28	18,97	2,69	49,60
Витрати на 1 грн виробленої продукції	1,03	1,05	1,07	1,19	1,23	0,04	4,68

Витрати на виробництво й реалізацію продукції, що формують її собівартість, один з найважливіших якісних показників комерційної діяльності підприємств. У ході своєї діяльності ПАТ «Запоріжгаз», як зазначалося в попередніх розділах, намагається знизити витратну частину виробничого циклу та одночасно збільшити обсяги виконаних робіт із метою поліпшення економічного потенціалу підприємства.

Детальніше зосередимо увагу на структурі операційних витрат, динаміку які для більш наглядно зобразимо графічно (рис. 2.5).

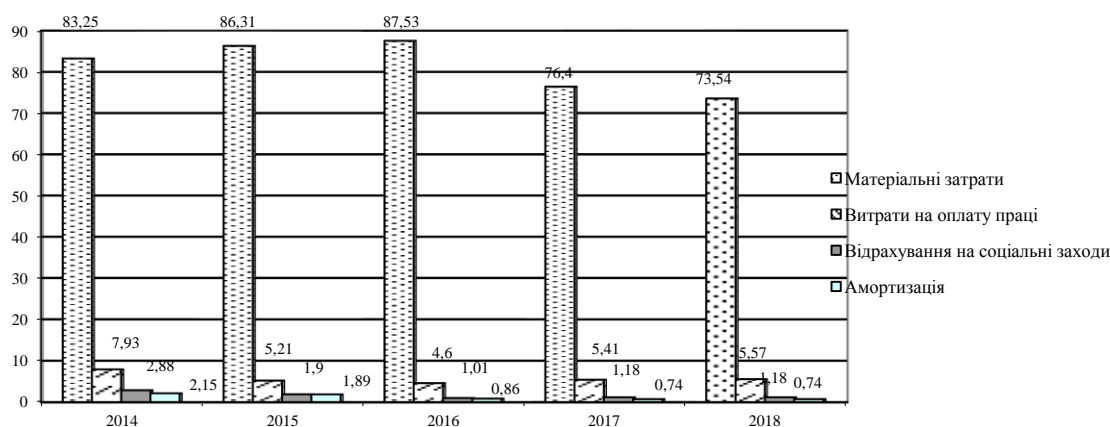

Рис. 2.5 – Структура операційних витрат ПАТ «Запоріжгаз» у динаміці за 2014–2018 рр., %

Виходячи з основних ідей доцільності розвитку підприємства, обсяги виробництва зростають упродовж 2014–2018 рр. Так, за даними 2018 року

підприємством ПАТ «Запоріжгаз» вироблено продукцію, виконано робіт, послуг на загальну суму 2464486 тис. грн, що є значним надбанням проти показника 959384 тис. грн 2014 року (приріст склав 74349 тис. грн). Середній темп росту виробництва продукції (робіт, послуг) склав 26,60%.

Зазначимо негативну динаміку співвідношення обсягів виробленої продукції (робіт, послуг) та загальних операційних витрат підприємства. За звітний період середній темп зростання обсягів виробництва склав 26,66%, водночас темп зростання операційних витрат зростали на 5,86% більше склавши 32,52% щорічного приросту.

Елементи операційних витрат мали значні структурні зміни. За усіма статтями відбулися коригування питомої ваги у загальному показнику. Такі елементи операційних витрат як матеріальні, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація мали стійку тенденцію до зменшення своєї питомої ваги. Так найбільше зниження у загальній величині операційних витрат мали матеріальні затрати – з частки 83,25% у 2014 році до 73,54% у 2018 році.

Водночас за усіма елементами операційних витрат наявна стабільна динаміка збільшення їх вартісної величини. Середній темп приросту матеріальних затрат склав 28,48%, витрат на оплату праці – 21,29%, відрахувань на соціальні заходи – 6,05%, амортизації – 1,68%. Найбільшими темпами вирости інші операційні витрати, а саме на 98,25%, що призвело до зростання їх питомої ваги у загальній величині операційних витрат з 3,79% до 18,97%.

Така зміна пояснюється зміною облікової політики підприємства щодо обліку інших операційних витрат. Згідно зі змінами до П(С)БО до складу прямих витрат входять вартість сировини та основних матеріалів, що є основою продукції, яку виробляють, купівельних напівфабрикатів, комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат. Водночас витрати на дослідження і розробки та виробництва продукції неосновної діяльності

віднесені до складу інших операційних витрат, що здійснило суттєвий вплив на показники фінансової звітності.

Несуттєве збільшення обсягів амортизаційних відрахувань підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 роки що свідчить про відсутність значних капіталовкладень підприємства та відповідну амортизаційну політику підприємства, спрямовану на якомога довше використання наявних основних фондів.

Загалом невідповідність зростання витрат в межах темпу зростання обсягів виробленої продукції свідчить про те, що підприємство не здійснює контроль за тенденціями в розмірі та структурі операційних витрат, а саме збільшенню обсягів інших операційних витрат.

Прибуток підприємства є кінцевим результатом його діяльності, яка характеризує абсолютну ефективність його роботи. Сума прибутку, яку отримує підприємство, пов'язана з обсягом продажу продукції (виконаних робіт), якістю, конкурентоспроможністю, рівнем затрат. Розглянемо в динаміці результати роботи ПАТ «Запоріжгаз» (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 рр., тис. грн.

Показники	Рік					Відхилення 2018/2014
	2014	2015	2016	2017	2018	%
1	2	3	4	5	6	7
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	896764	1396890	2290461	2404780	2387444	166,2
Собівартість реалізованої продукції	959384	1488831	2205823	2390137	2464486	156,8
Валовий прибуток	-62620	-91941	84638	14643	-77042	-23,0
Інші операційні доходи	9613	85817	8008	14802	32109	234,0
Адміністративні витрати	17367	17693	23213	29229	44159	154,2
Інші операційні витрати	9196	56578	121299	435428	532490	5690,4

Продовження додатку 2.9

1	2	3	4	5	6	7
Прибуток від операційної діяльності	-79570	-80395	-51866	-435212	-621582	-681,1
Прибуток до оподаткування	-69282	-57049	-57811	-437523	-632584	-813,0
Податок на прибуток	-48146	18251	4242	-8353	-6460	86,5
Чистий прибуток	-117428	-38798	-53569	-445876	-639044	-444,2

У 2014–2018 роках підприємство ПАТ «Запоріжгаз» виконував виробництво продукції, виконання робіт, послуг згідно з укладеними з замовниками контрактами і договорами.

На результати господарської діяльності ПАТ «Запоріжгаз» вплинули фактори пов'язані із змінами кон'юнктури ринку, в якому діє підприємство, суперечливість існуючої системи оподаткування, недосконалість та нестабільність діючих норм господарчого законодавства, форс-мажорні обставини (наявність боргів та збитків, загроза банкрутства, реорганізація). Вказані фактори не дозволили підприємству у повному обсягу провести модернізацію виробництва, виконувати свої зобов'язання перед партнерами, відволікали його обігові кошти.

В цілому діяльність підприємства за аналізований період є збитковою. Так валовий збиток ПАТ «Запоріжгаз» у 2018 році склав 77042 тис. грн, збиток від операційної діяльності 621582 тис. грн, чистий збиток 639044 тис. грн. Слід зазначити, що наявна стійка тенденція збільшення збитковості діяльності підприємства. Так порівняно з показниками 2014 року у 2018 році обсяг чистого збитку збільшився на 521616 тис. грн. Розглядаючи динаміку валового фінансового результату слід зазначити, що лише у 2016 та 2017 роках ПАТ «Запоріжгаз» отримало відповідний прибуток.

Аналіз складових фінансових результатів дає підстави стверджувати при критичні темпи перевищення зростання статей операційних та фінансових витрат над відповідними статтями доходів. Так адміністративні витрати збільшилися порівняно з базовим 2014 роком на 154,27%, інші операційні

витрати – на 5690,45% в той час як інші операційні доходи зросли лише на 234,02%.

З метою покращення фінансового стану товариства, підвищення ліквідності активів, можливості розраховуватися по своїм зобов'язанням в грудні 2018 року до НКРЕКП було направлено Заяву на перегляд структури та рівня тарифу на послуги розподілу природного газу. Тариф розрахований відповідно «Тимчасової методики визначення та розрахунку тарифу на послуги розподілу природного газу», затвердженої постановою НКРЕКП №389 від 14.06.2018 року.

Керівництво підприємство на своєму офіційному сайті запевняє, що приймає усі можливі заходи щодо покращення результатів діяльності підприємства, проте звітні дані не засвідчують позитивних змін. Прийняті керівництвом фінансові заходи не дали можливість наростити чистий прибуток

Зобразимо динаміку змін результатів господарської діяльності підприємства протягом 2014–2018 років, порівнюючи з показниками чистого прибутку (рис. 2.6).

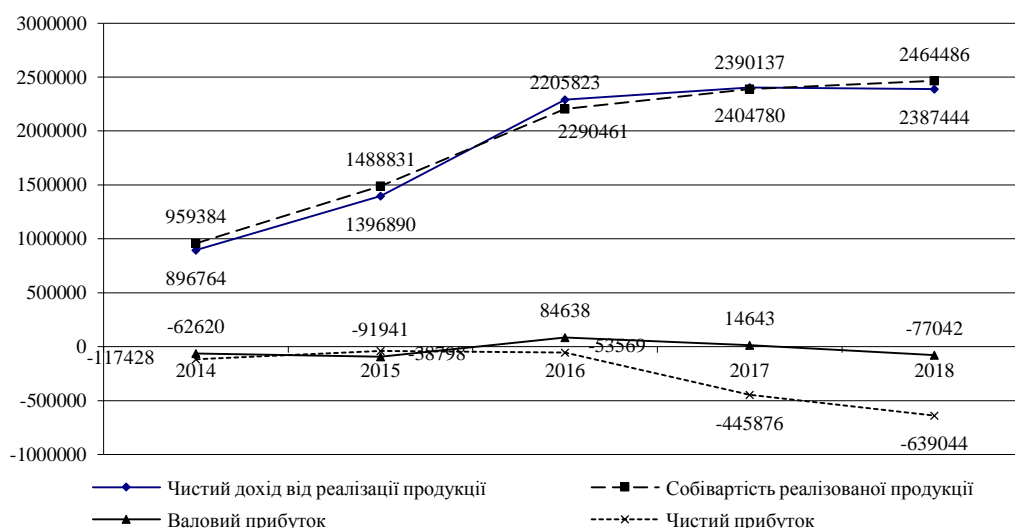

Рис. 2.6 – Динаміка фінансових результатів діяльності підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 рр., тис. грн.

Чистий збиток підприємства після здійснення всіх видатків та сплати

податків до бюджетів усіх рівнів у 2018 році зріс порівняно з даними на кінця 2014 року на 444,20%.

Аналіз рентабельності підприємства дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання. Показники даної групи дають уявлення про те, наскільки ефективно підприємство здійснює свою діяльність, контролює витрати на виробництво і реалізацію продукції, і який чистий прибуток при цьому отримує.

На діяльність підприємства впливає його здатність генерувати прибуток. У цьому зв'язку розглянемо такий аспект діяльності підприємства як рентабельність. Виконаємо аналіз системи показників рентабельності для ПАТ «Запоріжгаз» у табл. 2.10 на основі фінансової звітності.

Таблиця 2.10 – Аналіз показників рентабельності ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 рр.

Показники, %	Рік					2018/2014
	2014	2015	2016	2017	2018	
Рентабельність діяльності	-11,91	-2,48	-2,28	-15,62	-21,01	-9,10
Рентабельність активів	-11,81	-6,17	-3,99	-30,46	-57,02	-45,21
Рентабельність власного капіталу	-38,54	-35,58	-56,15	-	-	-
Рентабельність продукції	-6,53	-6,18	3,84	0,61	-3,13	3,40

Дані таблиці свідчать, що протягом 2014–2018 років відбулося зменшення усіх показників рентабельності. Виняток становить лише рентабельність продукції за результатами розрахунку якої у 2016–2017 роках підприємство отримало позитивний результат у 3,84% та 0,61%.

Порівняно з даними 2014 року підприємству вдалося зменшити від'ємне значення рентабельності продукції на 3,40% отримавши збиток у 3,13 грн від кожних ста гривень вкладених в основне виробництво.

Рентабельність діяльності протягом аналізованого періоду зменшилася на 9,10%. Враховую превалювання темпів зростання інших операційних та фінансових витрат над відповідними доходами темп зростання збитковості діяльності в цілому значно перевищує від'ємний темп рентабельності

продукції.

Найбільше падіння спостерігається показника рентабельності активів. Відповідно у 2014 році ця рентабельність складала -11,81%, у 2018 році – -57,02%. Найменшого від’ємного значення підприємству вдалося досягнути у 2016 році – -3,99%. Загалом падіння рентабельності активів склало 45,21%.

Рентабельність власного капіталу також демонструє негативну динаміку. Якщо у 2014 році рентабельність власного капіталу становила -38,54%, то у 2016 році – -56,15%. Рентабельність власного капіталу за 2017–2018 роки не розраховувалася через набуття ним від’ємного значення. Тобто увесь дохід який підприємство отримує з 2017 року воно отримує за рахунок позикового капіталу.

Динаміка основних показників рентабельності підприємства наведена на рис. 2.7.

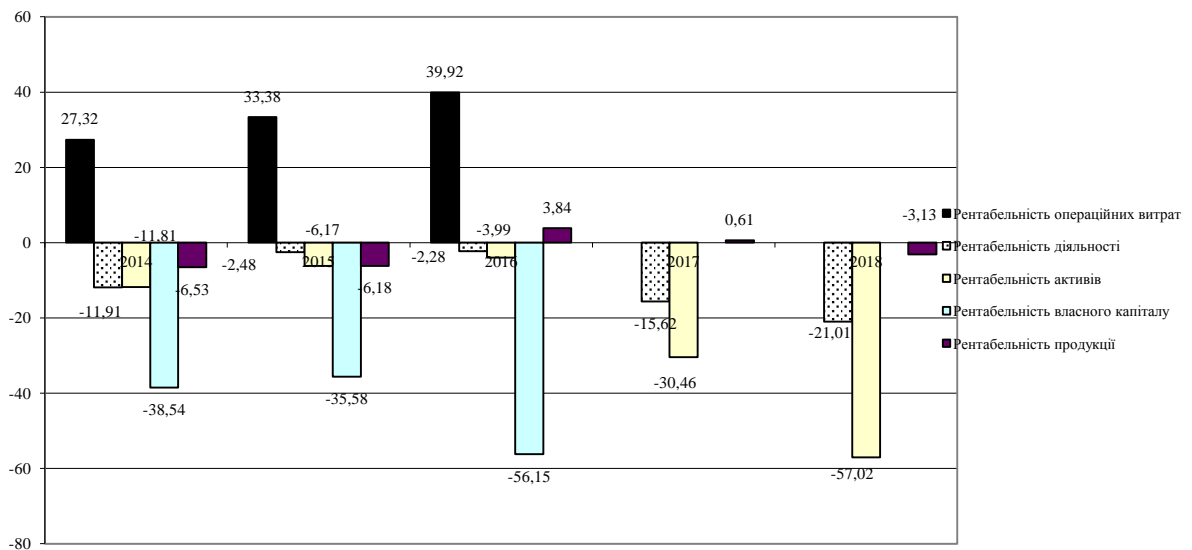

Рис. 2.7 – Динаміка основних показників рентабельності підприємства ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 рр., %

Таким чином найбільший вплив на рентабельність виробництва станом на кінець 2018 року має коефіцієнт фінансової залежності, що свідчить про залежність підприємства від позикових коштів за відсутності власних джерел фінансування. Погіршення рівня фінансової автономії протягом аналізованого

періоду свідчить про нездатність підприємства ефективно використовувати наявні ресурси, управляти структурою капіталу так, щоб забезпечити свою економічну безпеку (за наявного значення показника у мінус 0,88 достатнім для нормальної роботи підприємства вважаються значення у 0,4–0,6).

Від’ємне значення та погіршення показників рентабельності діяльності ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2018 роки свідчать про ще більше погіршення ефективності діяльності підприємства та його фінансового стану, що не дає йому змогу генерувати прибуток у інвестиційні проекти та розширювати виробництво.

Висновки до розділу 2

Запорізьке публічне акціонерне «Запоріжгаз» – підприємство, що забезпечує безперебійне постачання та транспортування природного газу в місті Запоріжжі та Запорізькій області (крім м. Мелітополь) усім категоріям споживачів: від приватного будинку до великого промислового комплексу, виконує роботи з ремонту та технічного обслуговування газових мереж, проектування та будівництва газопроводів різної складності і протяжності.

Протягом аналізованого періоду підприємство ПАТ «Запоріжгаз» збільшувало масштаби своєї діяльності, у 2018 році в порівнянні з 2014 роком спостерігається суттєве підвищення загальної величини майна підприємства на 522817 тис. грн (або на 89,13 %).

Через збитковість діяльності за аналізований період та накопиченого непокритого збитку підприємство власний капітал підприємства є від’ємним й становить -978371 тис. грн.

При цьому слід зазначити, що нестача власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів станом на кінець 2018 року становила 1377123 тис. грн.

Показники ліквідності підприємства знаходились нижче нормативного значення, а чистий оборотний капітал протягом аналізованого періоду

зменшився на 1223068 тис. грн., та на кінець 2018 року становив -1364328 тис. грн. Значення ліквідності свідчать про вкрай незадовільне використання фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжгаз».

Потягом 2014 року підприємство, використовуючи всю потужність, намагалось покращити свою доходну частину та зважаючи на негативні зовнішні та внутрішні фактори мало негативну динаміку показників фінансової результативності.

Чистий збиток підприємства після здійснення всіх видатків та сплати податків до бюджетів усіх рівнів збільшився на кінець 2018 року на 444,20% порівняно з 2014 роком, та становив 639044 тис грн.

Відповідно відбулося зменшення показників рентабельності діяльності ПАТ «Запоріжгаз» у 2018 році порівняно з 2014 роком, що свідчить про зменшення ефективності використання майна підприємства

Негативним моментом є також суттєве зменшення коефіцієнтів оборотності порівняно з 2014 роком. В цілому порівняно зі значенням 2014 року тривалість операційного циклу зросла на 42,05 днів. Таке збільшення операційного циклу свідчить про погіршення ділової активності підприємства за аналізований період.

Таким чином, можна зазначити, що ПАТ «Запоріжгаз» має незадовільний фінансовий стан, отже є фінансово нестабільним.

3 НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «ЗАПОРІЖГАЗ»

3.1 Формування оптимальної структури балансу підприємства в системі забезпечення фінансової стабільності

Для стабільного та ефективного розвитку підприємства ПАТ «Запоріжгаз» в умовах кризового стану необхідно правильно та цілісно оцінювати фінансовий стан підприємства, адже його аналіз надає інформацію яким чином та за якими напрямками підприємство повинно здійснювати свою діяльність. Шляхом дослідження фінансових коефіцієнтів, обчислених на основі показників балансу можна оцінити ефективність управління підприємством, виявити його існуючі проблеми та «вразливі» місця у фінансовій діяльності, визначити резерви стійкого розвитку та прибутковості.

Сьогоднішніми реаліями є те, що ринок диктує жорсткі умови, і підприємства змушені оперативнo змінювати свою політику управління, щоб втриматися на передових позиціях на ринку. Нині значна кількість суб'єктів господарювання опинилася у кризовому або наближеному до нього стані, що обумовлює дефіцит власних фінансових ресурсів, неможливість вчасного виконання своїх зобов'язань та різке погіршення основних фінансових показників. Це, безумовно, вимагає вдосконалення структури майна та капіталу шляхом формування його оптимальної структури, що обов'язково має за мету досягнення певних цілей:

- максимізація прибутку;
- мінімізація ризиків; максимальний рівень рентабельності;
- прискорення оборотності власного капіталу та ін.

Баланс – це рівність активу і пасиву, крім того, це документ, який побудований у формі рахунків у заключний день операційного періоду [47].

Оптимізація структури майна та капіталу є однією з найскладніших та

важливих задач економічного аналізу. Результати вирішення даної проблематики, зазвичай, використовується для побудови політики, стратегії підприємства, для формування фінансових планів. Крім того, планування оптимальної структури балансу повинно забезпечувати відповідність нормативним значенням ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості. У випадку невідповідності нормативам, запропонувати коректуючі значення, що підвищить значення наведених показників.

Фінансовий стан і ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств і значною мірою залежать від сформованої вертикальної та горизонтальної структури балансу, оптимального співвідношення між складовими елементами активів і капіталу. Загальну характеристику побудови активу та пасиву балансу підприємства подано на рис. 3.1.

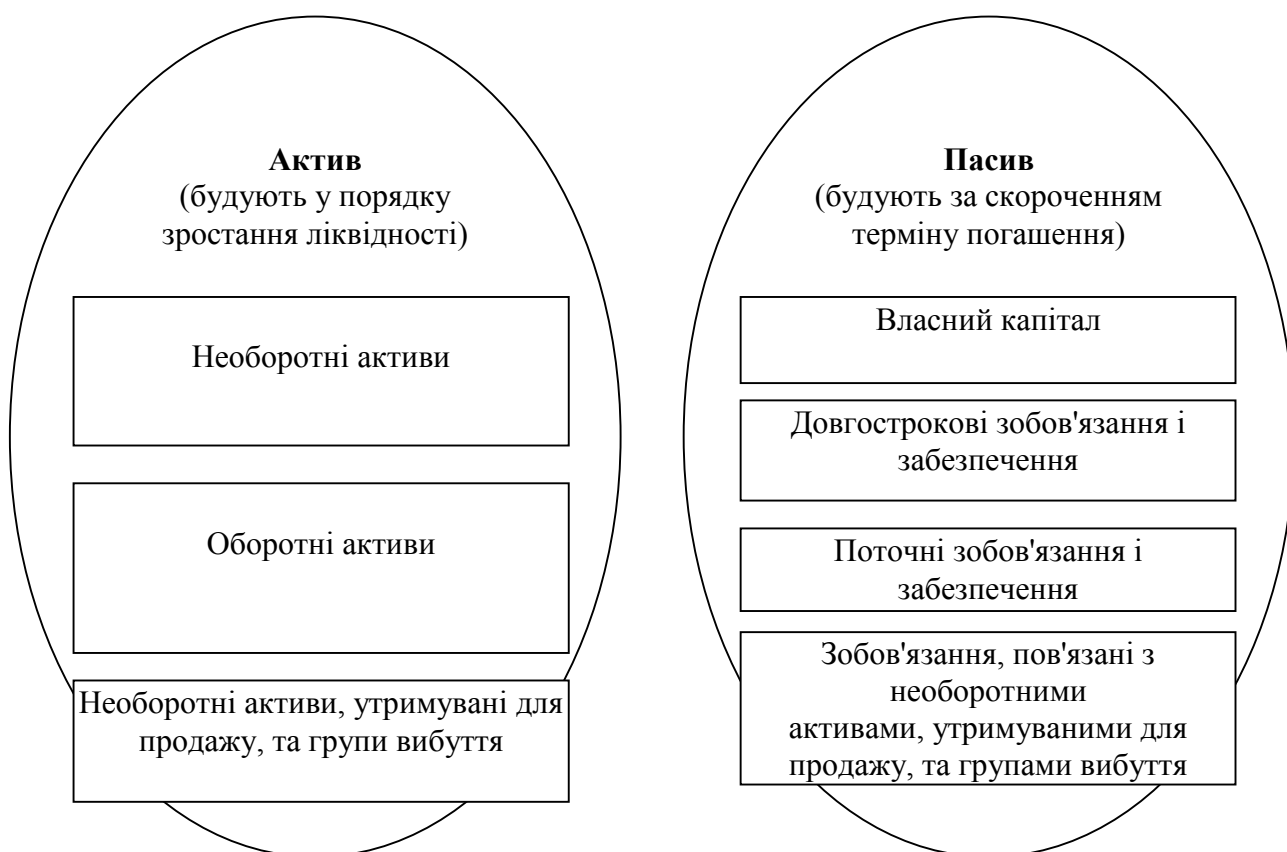

Рис. 3.1 – Характеристика побудови активу та пасиву балансу підприємства

З метою дослідження важливості даних балансу для оцінки фінансового

стану підприємства проведено аналіз господарських засобів підприємства та джерел їх утворення ПАТ «Запоріжгаз» у 2015–2018 рр. (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Обсяг і структура активів та пасивів ПАТ «Запоріжгаз» у 2015–2018 рр.

Показники	Період				Відхилення 2018/2015 рр., (+,-), тис. грн	Середній темп приросту, %
	2015	2016	2017	2018		
Активи, тис. грн.	924138	1447140	1436454	1109350	185212	6,28
Необоротні активи, тис. грн.	382589	438777	434198	458549	75960	6,22
- у % до ВБ	41,40	30,32	30,23	41,33	-0,06	-0,05
Оборотні активи, тис. грн.	541549	1008363	1002256	650801	109252	6,32
- у % до ВБ	58,60	69,68	69,77	58,67	0,067	0,04
Пасиви, тис. грн.	924138	1447140	1436454	1109350	185212	6,28
Власний капітал, тис. грн.	160356	102966	-341572	-978371	-1138727	-282,73
- у % до ВБ	17,35	7,12	-23,78	-88,19	-105,55	-271,93
Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	77873	79686	74762	72592	-5281	-2,31
- у % до ВБ	8,43	5,51	5,20	6,54	-1,88	-8,08
Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	685909	1264488	1703264	2015129	1329220	43,22
- у % до ВБ	74,22	87,38	118,57	181,65	107,43	34,76

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок про загальне збільшення активів підприємства впродовж аналізованого періоду. З 2015 по 2018 роки відбулося збільшення активів на 924138 тис. грн. Середній темп приросту активів становить 6,28%.

Така позитивна тенденція свідчить про збільшення обсягів виробництва та продажів продукції.

Для наочності структури та динаміки активів підприємства сформуємо складові балансу даного підприємства на рис. 3.2.

Рис. 3.2 – Динаміка та структура активів підприємства ПАТ «Запоріжжгаз» у 2015–2018 рр.

Зміна вартості необоротних активів ПАТ «Запоріжжгаз» має загальну позитивну динаміку з середнім темпом зростання 6,22%. Тобто, загальний приріст склав 75960 тис. грн й на кінець 2018 року їх вартість становила 458549 тис. грн.

Динаміка зміни вартості оборотних активів аналогічна динаміці зміни загальної вартості активів підприємства. Так загальний приріст оборотних активів становив 109252 тис. грн, з середнім темпом у 6,32%. Отже, загальне збільшення активів підприємства за аналізований період відбулося внаслідок пропорційного збільшення обсягу оборотних і необоротних активів в абсолютному виразі. Незмінність частки оборотних активів у складі всіх активів є ознакою відмови підприємства від формування більш мобільної структури господарських засобів, яка б, насамперед, пришвидшувала оборотність ресурсів підприємства. Крім того співпадіння темпів приросту оборотних і необоротних активів означає відсутність інвестиційного напрямку балансу підприємства, який би орієнтувався на впровадження нових технологій та модернізацію виробництва.

Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття у 2015–2018 рр. на підприємстві відсутні.

На основі аналізу пасивів підприємства ПАТ «Запоріжгаз», виявлено стрімке падіння обсягів власного капіталу за досліджуваний період. Тенденція зміни показника призвела до набуття ним від'ємного значення в 2017 році.

На кінець 2018 року нестача власного капіталу становила 978371 тис. грн. Середній темп падіння за аналізований період склав 282,73%. Така стрімка від'ємна динаміка засвідчує, що у підприємства відсутні власні кошти для формування необоротних і оборотних активів та воно не може покривати за рахунок власних коштів свої зобов'язання належною мірою.

Для наочності структури та динаміки пасивів підприємства сформуємо складові балансу даного підприємства на рис. 3.3

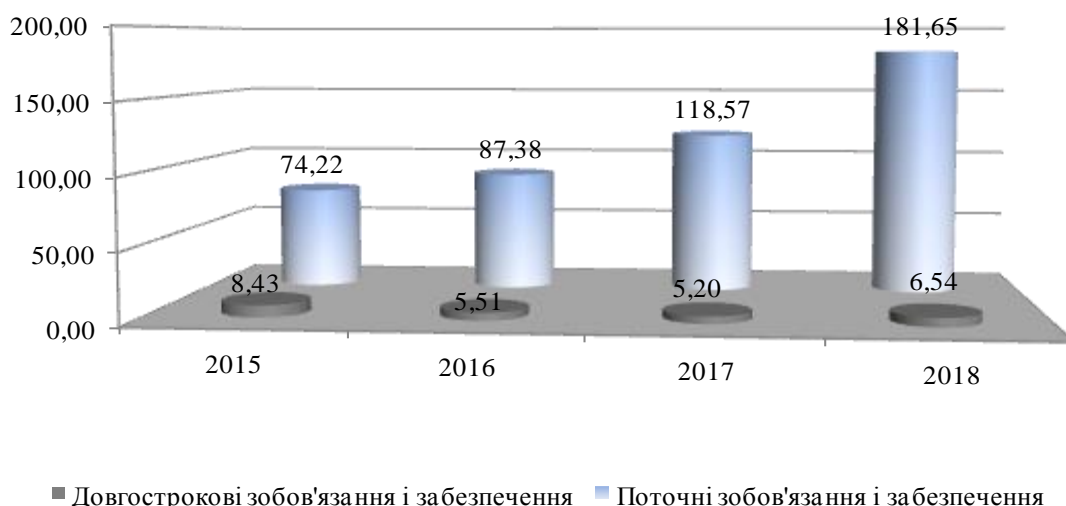

Рис. 3.3 – Динаміка та структура пасиву ПАТ «Запоріжгаз» у 2015–2018 рр.

Проведений аналіз позикових коштів свідчить про зменшення суми довгострокових зобов'язань і по загальній вартості, і по питомій вазі до валюти балансу, що становив 77873 тис. грн в 2015 році, а в у 2018 р. – 72592 тис. грн. Середній темп зменшення склав 2,31%. Загалом, зменшення обсягу довгострокових зобов'язань в загальній сумі позикових коштів є негативним, оскільки перевага поточних зобов'язань посилює ймовірність втрати підприємством фінансової стійкості.

Результати аналізу відображають значну суму кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги в 2015–2018 роках. Порівнюючи з 2015 р., у 2018 р. зросла частка поточної кредиторської заборгованості до валюти балансу з 74,22% до 181,65%, що є наслідком наявності значної заборгованості перед своїми постачальниками та підрядниками, спричиняє затримання оплати. Загалом тенденція зміни загального обсягу поточних зобов'язань повторює динаміку зміни кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги – основної їх складової.

Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття у 2015–2018 рр. на підприємстві відсутні.

Розглянемо приклад формування оптимальної структури балансу на ПАТ «Запоріжгаз». З метою отримання оптимальної структури балансу шляхом поліпшення показників фінансової стійкості була обрана модель А.В. Грачова [18], що передбачає оптимізацію балансу через коригування деяких статей бухгалтерського балансу на основі рекомендованих значень фінансових показників. Подальший аналіз можна представити у вигляді ряду етапів.

Перший етап, передбачає формування укрупнених статей та розкладу їх на великі групи (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Укрупнена структура балансу підприємства ПАТ «Запоріжгаз» у 2018 р., тис. грн.

Активи	Значення	Пасиви	Значення
Необоротні активи	458549	Власний капітал	-978371
Оборотні активи, в т.ч.:	650801	Залучений капітал, в т.ч.:	2087721
запаси	18700	Довгострокові кредити та займи	72592
дебіторська заборгованість	612678	Поточні зобов'язання, у тому числі:	2015129
у тому числі видані аванси	184084	аванси отримані	65594
Інші оборотні активи	151	заборгованість перед постачальниками	1844066
грошові кошти	19272	заборгованість оплати праці, податків та дивідендів	7712
Баланс	1109350	Баланс	1109350

Активи повинні включати необоротні та оборотні активи, поділяючи їх

за ступенем ліквідності. Пасиви повинні складатися з власного та залученого капіталу. В свою чергу, залучений капітал поділяється на довгострокові та поточні зобов'язання.

Після закінчення формування укрупненого балансу потрібно порівняти фактичні значення відібраних показників платоспроможності до нормативних значень.

Таблиця 3.3 – Порівняльний аналіз показників платоспроможності балансу ПАТ «Запоріжгаз» у 2018 р.

Назва показника	Формула для розрахунку	Значення	
		Нормативне	Фактичне
Коефіцієнт поточної ліквідності	ОА / ПЗ	> 2	0,32
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	ГК / ПЗ	0,2–0,35	0,01
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	(ВК-НА) / ОА	> 0,2	-2,21
Коефіцієнт автономії	ВК / ВБ	0,5–1	-0,88
Коефіцієнт забезпеченості запасами з власних джерел	(ОА-ПЗ)/ З	> 1	-72,96
Коефіцієнт структури капіталу	ВК / ЗК	> 0,5	-0,47
Коефіцієнт фінансової залежності	ЗК / ВК	< 1	-2,13

Дослідивши вищенаведені показники, їх фактичні та нормативні значення, можна зробити висновок про те, всі коефіцієнти не відповідають нормі.

Отже, структура балансу ПАТ «Запоріжгаз» у 2018 році не є оптимальною, що свідчить про необхідність пошуку напрямів поліпшення значень цих показників. Таким чином, коригуванню підлягає поточна діяльність підприємства, тобто, ті елементи, що входять до «робочого» капіталу. Це оборотні активи та власний капітал. Саме до цих розділів вноситься невід'ємна сума коригування X ($X > 0$), при цьому у всіх інших розділах підсумкові значення не змінюються. В результаті цього формується баланс після коригування (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Баланс підприємства після перетворень

Активи	Пасиви
НА	ВК + X
ОА + X, в т.ч.:	ЗК, в т.ч.:
З	ДЗ
ГК + X	ПЗ
ВБ + X	

Наступним етапом є побудова системи обмежень для перетвореного балансу відповідно до початкових даних, а також рекомендованих нормативних значень (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Система показників фінансової стійкості

Показники	Нерівність	Розраховані значення
Коефіцієнт поточної ліквідності	$ОА + X > 2 \times ПЗ$	$X > 3379457$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$ГК + X > 0,2 \times ПЗ$	$X > 383754$
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	$ВК + X - НА > 0,2 \times ОА$	$X > 1567080$
Коефіцієнт автономії	$ВК + X > 0,5 \times (ВБ + X)$	$X > 3066092$
Коефіцієнт забезпеченості запасами з власних джерел	$ОА + X - ПЗ > 3$	$X > 1383028$
Коефіцієнт структури капіталу	$ВК + X > 0,5 \times ЗК$	$X > 2022232$
Коефіцієнт фінансової залежності	$ЗК < ВК + X$	$X > 3066092$

Вирішивши систему нерівностей відносно X, знаходимо, що найбільше оптимальне значення складає 3379457 тис. грн (максимальне значення), тобто, на цю суму потрібно скоригувати розділи балансу «Оборотні активи» та «Власний капітал» та цю суму підприємство повинне залучити кошти для поліпшення структури балансу. Одержані дані наведено в табл. 3.6.

Таблиця 3.6 – Початковий та оптимізований баланс підприємства ПАТ «Запоріжгаз», тис. грн.

Активи	Початковий баланс (2018 р.)	Баланс після оптимізації	Пасиви	Початковий баланс (2018 р.)	Баланс після оптимізації
1	2	3	4	5	6
Необоротні активи	458549	458549	Власний капітал	-978371	2401086
Оборотні активи:	650801	4030258	Залучений капітал:	2087721	2087721

1	2	3	4	5	6
Запаси	18700	18700	Довгострокові зобов'язання	72592	72592
Грошові кошти та їх еквіваленти	19272	3398729	Поточні зобов'язання	2015129	2015129
Валюта балансу	1109350	4488807	Валюта балансу	1109350	4488807

На рис. 3.4 представлені зміни, що відбулися в структурі активу та пасиву в результаті проведеного коригування.

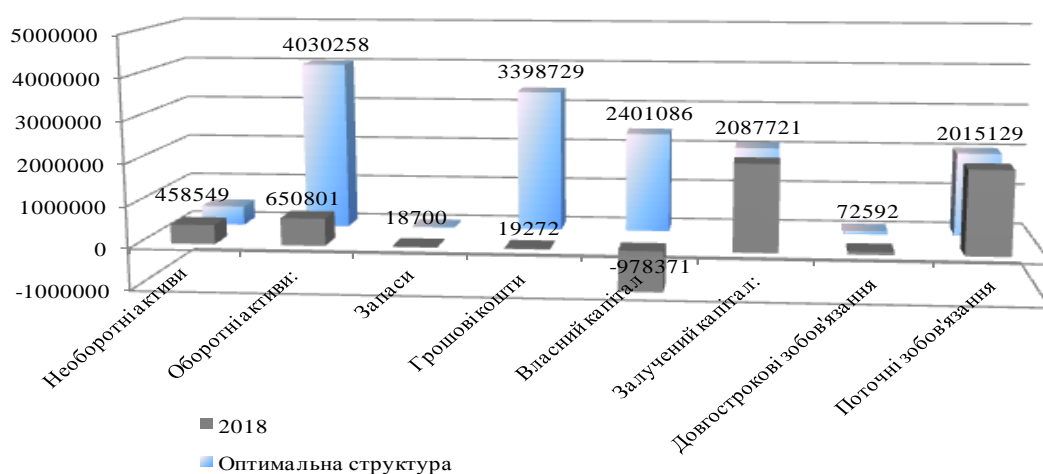

Рис. 3.4 – Показники структури балансу ПАТ «Запоріжгаз» за 2018 р. та оптимальні, %

В активі збільшилась частка оборотних активів з 58,67% до 89,78% поряд із зменшенням необоротних активів з 41,33% до 10,22%. У структурі пасивів збільшилась частка власного капіталу та зменшилась питома вага залученого капіталу, таким чином підвищуючи коефіцієнт фінансової незалежності. Довгострокові зобов'язання зменшилися з 6,54% до 1,62%. Поточні зобов'язання також скоротилися з 118,57% до 44,89%.

Наступним кроком є розрахунок показників фінансової стійкості (табл. 3.7) згідно початкового та скоригованого балансу, після чого порівняємо та зробимо остаточні висновки.

Таблиця 3.7 – Показники фінансової стійкості ПАТ «Запоріжгаз» до та після оптимізації

Назва показника	Нормативне значення	До оптимізації	Після оптимізації
Коефіцієнт поточної ліквідності	> 2	0,32	2,00
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,35	0,01	1,69
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	> 0,2	-2,21	0,48
Коефіцієнт автономії	0,5-1	-0,88	0,53
Коефіцієнт забезпеченості запасами з власних джерел	> 1	-72,96	107,76
Коефіцієнт структури капіталу	> 0,5	-0,47	1,15
Коефіцієнт фінансової залежності	< 1	-2,13	0,87

Коефіцієнтний аналіз, що проведений за допомогою табл. 3.7 дав можливість зрозуміти, що запропоновані зміни позитивно вплинули в сторону збільшення коефіцієнтів фінансової стійкості. Рівень платоспроможності підприємства, як і рівень фінансової стійкості має тенденцію до зростання. Для реалізації наведених пропозицій необхідно здійснити збільшення частки грошових коштів в складі оборотних активів та власного капіталу на суму, що була отримана в процесі оптимізації. Необхідна сума може бути одержана за допомогою наступних пропозицій:

- робота з проблемною дебіторською заборгованістю шляхом розробки системи штрафів та санкцій, застосування факторингу;
- збільшення статутного капіталу власниками підприємства або проведення додаткової емісії акцій;
- прискорене повернення виданих авансів;
- залучення більш «дешевих» кредитних ресурсів;
- скорочення запасів товарів до оптимальних розмірів.

Отже, в цілому можна відзначити, що запропонована модель є дієвою та надає можливість поліпшити фінансовий стан та показники фінансової стійкості підприємства, що наглядно відображено на прикладі підприємства ПАТ «Запоріжгаз».

Наочно пропозиції наведено на рис. 3.5.

Рис. 3.5 – Заходи щодо залучення коригуючої суми за побудованою моделлю оптимізації балансу для ПАТ «Запоріжгаз»

Рекомендована методика має ряд переваг, серед яких можна назвати простоту та зрозумілість розрахунку, комплексність, універсальність та можливість легко втілити в життя. Таким чином, підтверджується гіпотеза про те, що розробка ефективної моделі оптимізації структурних елементів бухгалтерського балансу надає можливість суттєво покращити показники фінансової стійкості підприємства.

3.2 Впровадження заходів антикризового управління на підприємстві

Антикризове управління є стратегічною концепцією менеджменту на підприємстві та системою заходів щодо діагностики кризового стану організації, виведення її з кризи за допомогою активних фінансових процедур.

Основною метою антикризового управління є досягнення стабільних високих фінансових результатів, розширення сегменту ринку, забезпечення стійкого положення на ньому. Вжиття антикризових заходів унеможливорює виникнення фінансових проблем, знижує ризики банкрутства підприємства, координує управлінські рішення з практичними діями, полегшує пристосування до ринкового середовища. Особливого значення антикризове управління набуває в управлінні фінансами підприємства, під яким слід розуміти систему принципів і методів розроблення та прийняття комплексу спеціальних управлінських рішень, спрямованих на запобігання та нейтралізацію фінансових криз та їх наслідків [60].

Антикризове фінансове управління покликане вирішувати низку завдань, ключовими серед яких є:

- аналіз зовнішнього середовища і внутрішнього потенціалу конкурентних переваг підприємства для вибору стратегії його розвитку на основі прогнозування свого фінансового стану;
- попередня діагностика причин виникнення фінансових кризових ситуацій;
- комплексний аналіз фінансового стану підприємства для встановлення методів його фінансового оздоровлення;
- заходи антикризового фінансового управління і контроль за їх проведенням.

Таким чином, антикризове фінансове управління на підприємстві необхідне з низки причин:

- кризові явища можна передбачати, прискорювати, відсувати, пом'якшувати;
- до криз можна і необхідно готуватися;
- управління в умовах кризи вимагає основних підходів, спеціальних знань, досвіду і мистецтва;
- кризові процеси до певного моменту можуть бути керованими.

Застосування антикризового управління включає комплекс заходів як

стратегічного, так і тактичного характеру. Залежно від характеру заходів та відносин, що супроводжуються у процесі їх реалізації, розглядаються різні види антикризового управління (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Види антикризового управління та їх характеристика [41]

Вид	Характеристика
Реактивний	Чітке і конкретне визначення цілей, планування, впровадження незначної кількості заходів, запропонованих із метою відновлення попереднього, докризового стану. Основними формами подолання кризи є забезпечення актуальної платоспроможності, збереження капіталу шляхом вирівнювання доходів і витрат, збереження факторів виробництва.
Превентивний (попереджувальний) або випереджувальний	Розробляються загальні цілі, які формуються на більш високому рівні планування, ніж завдання розроблення конкретних заходів. Виступає як інструмент реалізації довгострокових завдань менеджменту, що можуть охоплювати всі підрозділи підприємства. Досліджується й оцінюється невизначеність, покращується безпека господарюючого суб'єкта шляхом збільшення здатності до адаптації.
Післякризовий	Надається оцінка післякризового стану, прогнозуються тенденції й можливості розвитку господарюючого суб'єкта, визначаються наявні ресурси щодо становлення і подальшого його розвитку. Впроваджуються програми післякризового становлення і розвитку.
Активний	Швидко реагує на зміну зовнішнього і внутрішнього середовища і розробляє адекватні до кризи оздоровчі заходи.
Пасивний	Господарюючий суб'єкт завчасно готується до можливих труднощів у майбутньому: увага концентрується на завчасному розробленні антикризових заходів, формується кадровий потенціал, спроможний протидіяти кризовим явищам, накопичуються ресурси тощо.

Зрозуміло, що антикризове управління відрізняється від традиційного управління підприємствами, має свою специфіку, яка пов'язана з непередбачуваними змінами в умовах діяльності установ, а також з ринковою кон'юнктурою. Система антикризового управління припускає в організаційному відношенні значну гнучкість і адаптивність до обставин, що швидко змінюються.

Виходячи із сутності та особливостей антикризового управління, наведемо модель антикризового управління підприємством, що передбачає виконання такої сукупності послідовних взаємопов'язаних етапів (рис. 3.6)

Рис. 3.6 – Модель антикризового управління ПАТ «Запоріжжгаз»

Отже, до основних етапів антикризового управління слід віднести:

- формування інформаційної бази антикризового управління;
- діагностика кризового стану підприємства;
- визначення об'єктів та суб'єктів антикризового управління;

- формування антикризових цілей та відповідних їм завдань;
- розроблення альтернативних варіантів антикризових заходів;
- оцінювання доцільності кожного варіанта антикризових заходів;
- оцінювання антикризової спроможності підприємства;
- вибір найбільш оптимального варіанта антикризових заходів;
- складання плану вжиття антикризових заходів;
- розроблення організаційних та мотиваційних механізмів вжиття антикризових заходів;
- вжиття антикризових заходів;
- контроль вжиття антикризових заходів;
- оцінювання успішності вжитих антикризових заходів;
- регулювальні дії;
- розроблення та вжиття реабілітаційних (профілактичних) антикризових заходів, вибір напрямку подальшої діяльності підприємства.

Отже, перший етап полягає у формуванні інформаційної бази антикризового управління підприємством, від повноти та об'єктивності якої буде залежати успішність вжиття антикризових заходів та діяльності підприємства загалом. Необхідність та першочерговість реалізації цього етапу підтверджується автором Ю.С. Цал-Цалко, за словами якого, кожен етап процесу управління повинен починатися з опрацювання певного потоку вхідної інформації, яка після цього має перетворитись на вихідну, а в подальшому стати вхідною для кожного наступного етапу [62].

Важливість процедури формування інформаційної бази в процесі антикризового управління полягає також у тому, що вона дає змогу вирішити низку важливих завдань, серед яких слід назвати об'єктивне оцінювання стану та тенденцій розвитку підприємства; раннє виявлення ознак кризового стану та чинників, що його зумовили; оцінювання потенційних можливостей підприємства щодо подолання кризового стану та уникнення банкрутства; своєчасне прийняття та реалізацію успішних антикризових управлінських рішень.

Наступним етапом антикризового управління є діагностика кризового стану підприємства (2-й етап), яка повинна починатися з визначення об'єктів і суб'єктів діагностики та вибору методу її проведення. Вибір того чи іншого методу діагностики кризового стану підприємства буде залежати від її об'єкта, суб'єкта, цілей, періоду, виду та напрямів діяльності підприємства, рівня інформаційного та ресурсного забезпечення, кваліфікації кадрів тощо.

Якщо за результатами діагностики виявлено ознаки кризового стану підприємства, необхідно визначити чинники, що його зумовили, а також ідентифікувати тип кризи на підприємстві. Якщо за результатами діагностики ознак кризового стану не виявлено, процес антикризового управління не закінчується, а продовжується у вигляді розроблення та вжиття профілактичних антикризових заходів, спрямованих на недопущення прояву кризи в майбутньому (16-й етап).

Перелік профілактичних антикризових заходів навести досить складно, адже він буде різним для кожного підприємства. Насамперед ці заходи залежатимуть від виду та напрямів діяльності підприємства, його поточного стану розвитку, стадії життєвого циклу, а також ситуації, що склалась. Однак за характером вони можуть бути організаційно-правовими, соціальними, фінансово-економічними, виробничо-технологічними, маркетинговими, управлінськими тощо.

За результатами реалізації другого етапу процесу антикризового управління переходимо до визначення об'єктів, на який спрямовуватимуться антикризові заходи, та суб'єктів їх здійснення (3-й етап). Так, об'єктом антикризового управління є процеси та явища, які виникають під дією мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища, а також виявляються у відхиленні фактичних показників діяльності підприємства від запланованих.

За результатами проведення попередньо розглянутих етапів визначаються цілі та завдання антикризового управління, які становлять 4-й етап процесу антикризового управління. Перелік цілей антикризового управління та відповідних їм завдань наведено в табл. 3.9.

Таблиця 3.9 – Цілі та завдання антикризового управління підприємством

Цілі антикризового управління	Завдання антикризового управління
Збереження поточного стану розвитку підприємства та недопущення вияву кризи в майбутньому	Систематичне спостереження за змінами у внутрішньому та зовнішньому середовищі функціонування підприємства; послаблення (ліквідація) дії чинників, які можуть негативно вплинути на поточну чи майбутню діяльність підприємства; розроблення та вжиття системи профілактичних заходів, спрямованих на недопущення прояву кризи в майбутньому.
Виведення підприємства з кризового стану	Розроблення та вжиття заходів, спрямованих на недопущення поглиблення кризи та її ліквідацію; мобілізація внутрішніх можливостей підприємства; пошук джерел залучення додаткових ресурсів тощо.
Недопущення ліквідації підприємства, яке перебуває на межі юридичного банкрутства	Пошук та залучення фінансових ресурсів в обсягах, достатніх для покриття боргових зобов'язань; анулювання чи відтермінування строків погашення боргу; розроблення та вжиття заходів, спрямованих на фінансове оздоровлення підприємства.
Ліквідація негативних наслідків кризи (антикризових заходів)	Стабілізація показників діяльності підприємства (досягнення ними докризових значень); розроблення та вжиття заходів, спрямованих на недопущення повторного вияву кризи в майбутньому.

До конкретних цілей антикризового управління можна віднести підвищення рівня ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості підприємства; активізацію маркетингової діяльності; диверсифікацію діяльності; модернізацію обладнання; освоєння нових технологій виробництва; скорочення рівня витрат; зміни у структурі персоналу підприємства; підвищення рівня продуктивності праці тощо.

Після розроблення декількох варіантів антикризових заходів переходимо до шостого етапу антикризового управління, на якому необхідно оцінити доцільність кожного з них.

Після розроблення декількох варіантів антикризових заходів переходимо до шостого етапу антикризового управління, на якому необхідно оцінити доцільність кожного з них.

Необхідність цього етапу пояснюється так: по-перше, визначення доцільності тих чи інших антикризових заходів дає змогу виявити притаманні їм недоліки та, відповідно, уникнути несподіваних втрат у майбутньому; по-

друге, очікувані позитивні наслідки вжиття запланованих антикризових заходів значно активізують процес їх реалізації; по-третє, визначені переваги та недоліки реалізації кожного варіанта антикризових заходів дають змогу вибрати найбільш оптимальний із них, тобто той, реалізація якого принесе найбільш очікуваний результат за найменших витрат та втрат.

Однак оцінювання доцільності кожного варіанта антикризових заходів на основі вищезазначених критеріїв може виявитись недостатнім для вибору найбільш оптимального з них. Тому його варто доповнити оцінюванням антикризової спроможності підприємства, що характерне для 7-го етапу антикризового управління.

За результатами здійснення останніх двох етапів антикризового управління, відповідно, вибору найбільш оптимального варіанта антикризових заходів (8-й етап) переходимо до складання антикризового плану та його безпосередньої реалізації (9-11-й етапи).

Сформований антикризовий план повинен включати визначені об'єкти та суб'єкти антикризового управління; перелік антикризових цілей та відповідних їм завдань; сукупність показників (параметрів), яких прагне досягти підприємство в результаті досягнення поставлених цілей; перелік антикризових заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей; послідовність вжиття антикризових заходів; перелік виконавців та термінів виконання антикризового плану; обсяг ресурсів, необхідних для забезпечення реалізації антикризового плану.

Окрім цього, антикризовий план повинен відповідати таким вимогам: не суперечити стратегічним цілям підприємства та інтересам, бути причетним до його діяльності сторін, бути документально оформленим, мати чітко визначений та зафіксований початковий і кінцевий терміни реалізації.

Під час складання антикризового плану встановлюються планові показники, яких прагне досягти підприємство в результаті його реалізації, які визначатимуть напрям його подальшої діяльності.

Вибір оптимального виду механізму антикризового управління на

досліджуваних підприємствах доцільно здійснювати з урахуванням механізму поетапного виведення підприємства зі стану кризи (рис. 3.7).

Рис. 3.7 – Схема поетапного виведення підприємства зі стану кризи ПАТ «Запоріжгаз»

За умови ефективного їх використання підприємство переходить до реалізації запобіжного механізму, в разі неефективного використання потрібно переглянути заходи або перейти до процедури ліквідації підприємства.

Застосування математичного апарату та запропонованого алгоритму поетапного виведення підприємства зі стану кризи дає можливість розрахувати прогностичні значення інтегрального показника ефективності механізму антикризового управління, що продемонструють стан підприємств за умов відсутності активних антикризових дій та інертного функціонування.

Антикризовий захід можна вважати ефективним, якщо він відповідає таким вимогам:

- прибутковість антикризового заходу (досягається в тому разі, якщо витрати на розроблення та вжиття такого заходу не перевищуватимуть отримані наслідки);
- якість антикризового заходу;
- ефективність антикризових управлінських рішень (є одним з визначальних критеріїв якості антикризового заходу).

Ефективні рішення дають змогу максимально повно використовувати потенціал підприємства та своєчасно реагувати на зміни, що відбуваються у зовнішньому середовищі.

Успішне вжиття антикризових заходів буде можливим лише за умови використання комплексного підходу до визначення кризової ситуації на підприємстві. Важливим завданням є формування ефективної стратегії антикризового управління на підприємствах, яка є адекватною сучасним умовам господарювання.

Отже, реалізація стратегії антикризового управління підприємством має передбачати:

- здійснення постійного моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього виявлення ознак кризи;
- дослідження основних причин, які характеризують кризовий розвиток підприємства;
- формування системи цілей виходу підприємства з кризового стану, адекватних його масштабам;
- вибір і використання дієвих внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства, які відповідають вибраному варіанту антикризової стратегії.

Висновки до розділу 3

Оптимізація структури майна та капіталу є однією з найскладніших та важливих задач економічного аналізу. Результати вирішення даної проблематики, зазвичай, використовується для побудови політики, стратегії підприємства, для формування фінансових планів. Крім того, планування оптимальної структури балансу повинно забезпечувати відповідність нормативним значенням ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості. У випадку невідповідності нормативам, запропонувати коректуючи значення, що підвищить значення наведених показників.

Структура балансу ПАТ «Запоріжгаз» у 2018 р. не є оптимальною, що свідчить про необхідність пошуку напрямів поліпшення значень цих показників. Таким чином, коригуванню підлягає поточна діяльність підприємства, тобто, ті елементи, що входять до «робочого» капіталу.

Вирішивши систему нерівностей було визначено, що найбільше оптимальне значення для оптимального балансу складає 3379457 тис. грн (максимальне значення), тобто, на цю суму потрібно скоригувати розділи балансу «Оборотні активи» та «Власний капітал» та цю суму підприємство повинне залучити кошти для поліпшення структури балансу.

Коефіцієнтний аналіз, після оптимізації структури балансу дав можливість зрозуміти, що запропоновані зміни позитивно вплинули в сторону збільшення коефіцієнтів фінансової стійкості. Рівень платоспроможності підприємства, як і рівень фінансової стійкості має тенденцію до зростання.

Впровадження антикризового управління на ПАТ «Запоріжгаз» є стратегічною концепцією менеджменту на підприємстві та системою заходів щодо діагностики кризового стану організації, виведення її з кризи за допомогою активних фінансових процедур.

Виходячи із сутності та особливостей антикризового управління, нами було наведено наведено модель антикризового управління підприємством ПАТ «Запоріжгаз», що передбачає виконання такої сукупності послідовних взаємопов'язаних етапів.

Під час складання антикризового плану на підприємстві встановлюються планові показники, яких прагне досягти підприємство в результаті його реалізації, які визначатимуть напрям його подальшої діяльності.

Отже, реалізація стратегії антикризового управління підприємством ПАТ «Запоріжгаз» має передбачати: здійснення постійного моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього виявлення ознак кризи; дослідження основних причин, які характеризують кризовий розвиток підприємства; формування системи цілей виходу підприємства з кризового

стану, адекватних його масштабам; вибір і використання дієвих внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства, які відповідають вибраному варіанту антикризової стратегії.

Успішне вжиття антикризових заходів буде можливим лише за умови використання комплексного підходу до визначення кризової ситуації на підприємстві. Важливим завданням є формування ефективної стратегії антикризового управління на підприємствах, яка є адекватною сучасним умовам господарювання.

ВИСНОВКИ

Проблема забезпечення фінансової стабільності підприємств є актуальною не тільки для науки, а й для господарюючих суб'єктів, а вирішення цієї задачі є особливо суттєвим в умовах економічної кризи та при розробці економічних інструментів впливу на фінансову діяльність підприємств.

Як економічний процес фінансова стабільність являє собою органічний процес чіткої взаємодії внутрішніх механізмів фінансової стабільності підприємства – оперативного, тактичного та стратегічного з метою виведення підприємства з кризового стану або забезпечення економічного його зростання.

Складовими елементами фінансової стабільності є: фінансова рівновага підприємства, ресурсна, потенційна та фінансова стійкість. Основними із цих складових фінансової стабільності є фінансова рівновага та фінансова стійкість.

Управління фінансовою стабільністю підприємства необхідно розглядати як системний процес фінансової діяльності, спрямований на забезпечення здатності підприємства погасити свої зобов'язання в строк, забезпечити зростання дисконтованого доходу і фінансову рівновагу.

Оцінку фінансової стабільності доцільно здійснювати на основі комплексу показників поетапно. У світовій і вітчизняній обліково-аналітичній практиці розроблено основні показники фінансової стабільності: показники фінансової стійкості; показники ліквідності активів; показники прибутковості та ділової активності.

Запорізьке публічне акціонерне «Запоріжгаз» – підприємство, що забезпечує безперебійне постачання та транспортування природного газу в місті Запоріжжі та Запорізькій області (крім м. Мелітополь) усім категоріям споживачів: від приватного будинку до великого промислового комплексу,

виконує роботи з ремонту та технічного обслуговування газових мереж, проектування та будівництва газопроводів різної складності і протяжності.

Протягом аналізованого періоду підприємство ПАТ «Запоріжгаз» збільшувало масштаби своєї діяльності, у 2018 році в порівнянні з 2014 роком спостерігається суттєве підвищення загальної величини майна підприємства на 522817 тис. грн (або на 89,13%).

Через збитковість діяльності за аналізований період та накопиченого непокритого збитку підприємство власний капітал підприємства є від'ємним й становить -978371 тис. грн.

При цьому слід зазначити, що нестача власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів станом на кінець 2018 року становила 1377123 тис. грн.

Показники ліквідності підприємства знаходились нижче нормативного значення, а чистий оборотний капітал протягом аналізованого періоду зменшився на 1223068 тис. грн., та на кінець 2018 року становив -1364328 тис. грн. Значення ліквідності свідчать про вкрай незадовільне використання фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжгаз».

Потягом 2014 року підприємство, використовуючи всю потужність, намагалось покращити свою доходну частину та зважаючи на негативні зовнішні та внутрішні фактори мало негативну динаміку показників фінансової результативності.

Чистий збиток підприємства після здійснення всіх видатків та сплати податків до бюджетів усіх рівнів збільшився на кінець 2018 року на 444,20% порівняно з 2014 роком, та становив 639044 тис грн.

Відповідно відбулося зменшення показників рентабельності діяльності ПАТ «Запоріжгаз» у 2018 році порівняно з 2014 роком, що свідчить про зменшення ефективності використання майна підприємства

Негативним моментом є також суттєве зменшення коефіцієнтів оборотності порівняно з 2014 роком. В цілому порівняно зі значенням 2014 року тривалість операційного циклу зросла на 42,05 днів. Таке збільшення

операційного циклу свідчить про погіршення ділової активності підприємства за аналізований період. Таким чином, можна зазначити, що ПАТ «Запоріжгаз» має незадовільний фінансовий стан, отже є фінансово нестабільним.

Оптимізація структури майна та капіталу є однією з найскладніших та важливих задач економічного аналізу. Результати вирішення даної проблематики, зазвичай, використовується для побудови політики, стратегії підприємства, для формування фінансових планів. Крім того, планування оптимальної структури балансу повинно забезпечувати відповідність нормативним значенням ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості. У випадку невідповідності нормативам, запропонувати коректуючи значення, що підвищить значення наведених показників.

Структура балансу ПАТ «Запоріжгаз» у 2018 році не є оптимальною, що свідчить про необхідність пошуку напрямів поліпшення значень цих показників. Таким чином, коригуванню підлягає поточна діяльність підприємства, тобто, ті елементи, що входять до «робочого» капіталу.

Вирішивши систему нерівностей було визначено, що найбільше оптимальне значення для оптимального балансу складає 3379457 тис. грн (максимальне значення), тобто, на цю суму потрібно скоригувати розділи балансу «Оборотні активи» та «Власний капітал» та цю суму підприємство повинне залучити кошти для поліпшення структури балансу.

Коефіцієнтний аналіз, після оптимізації структури балансу дав можливість зрозуміти, що запропоновані зміни позитивно вплинули в сторону збільшення коефіцієнтів фінансової стійкості. Рівень платоспроможності підприємства, як і рівень фінансової стійкості має тенденцію до зростання.

Впровадження антикризового управління на ПАТ «Запоріжгаз» є стратегічною концепцією менеджменту на підприємстві та системою заходів щодо діагностики кризового стану організації, виведення її з кризи за допомогою активних фінансових процедур.

Виходячи із сутності та особливостей антикризового управління, нами було наведено наведено модель антикризового управління підприємством

ПАТ «Запоріжгаз», що передбачає виконання такої сукупності послідовних взаємопов'язаних етапів.

Під час складання антикризового плану на підприємстві встановлюються планові показники, яких прагне досягти підприємство в результаті його реалізації, які визначатимуть напрям його подальшої діяльності.

Отже, реалізація стратегії антикризового управління підприємством ПАТ «Запоріжгаз» має передбачати: здійснення постійного моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього виявлення ознак кризи; дослідження основних причин, які характеризують кризовий розвиток підприємства; формування системи цілей виходу підприємства з кризового стану, адекватних його масштабам; вибір і використання дієвих внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства, які відповідають вибраному варіанту антикризової стратегії.

Успішне вжиття антикризових заходів буде можливим лише за умови використання комплексного підходу до визначення кризової ситуації на підприємстві. Важливим завданням є формування ефективної стратегії антикризового управління на підприємствах, яка є адекватною сучасним умовам господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейків Т.Я., Канцір І.А., Сенищ П. М. Концепція фінансової стабільності: теоретико-методичний підхід. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2016. Вип. 51. С. 155–158.
2. Артеменко В.Г., Беллендир М.В. Финансовый анализ: Учеб. Пособие. – 2-е изд. перераб. и доп. М.: Изд-во «Дело и Сервис», 2012. 365 с.
3. Белінська Я.В., Биховченко В. П. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку. *Стратегічні пріоритети*. 2012. № 1 (22). С. 72–84.
4. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Ельга, 2008. 722 с.
5. Бодарева Т.І., Шірінян Л.В. Управління фінансовою стійкістю підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 35(2). С. 85–90.
6. Бондаренко С.А., Дроздова В.А. Антикризове фінансове управління, як умова відновлення фінансової рівноваги виноробного підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 3(3). С. 37–44.
7. Борецька Н.П., Сіра С.Г. Підвищення фінансової стійкості підприємств в сучасних умовах. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 6. С. 73–77.
8. Бучакчийська Ю.А. Фінансове планування як передумова фінансової стабільності підприємства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2015. № 2. С. 75–78.
9. Варваренко Г., Сінельнік В.В. До питання визначення поняття «фінансова стабільність». *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2009. № 1. С. 52–61.
10. Василюк М., Шкроміда В. Необхідність аналізу фінансової стійкості підприємства задля забезпечення стабільності його функціонування. *Економічний аналіз*. 2012. Т. 11(2). С. 79–82.

11. Васильців Т.Г., Волянчук Х.М. Тенденції формування та реалізації стратегії забезпечення фінансової стійкості й платоспроможності підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.1. С. 243–247.

12. Вахович І. М., Олександренко І. В. Теоретичні підходи до визначення фінансової стабільності підприємств. *Бізнес Інформ*. 2015. № 10. С. 19–25.

13. Веб-сайт ПАТ «Запоріжгаз» [Електронний ресурс]. URL : <https://zp.104.ua/ua/informacija-pro-kompaniju/informacija-dlja-akcioneriv/accouting> (дата звернення: 02.10.2019).

14. Гасанов С.С., Іваницька О.М., Кошук Т.В. Напрями підвищення фінансової стабільності державних підприємств в Україні *Фінанси України*. 2015. № 12. С. 48–62.

15. Геращенко І.О. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ"*. 2017. № 24 (1246). С. 124–128.

16. Говорушко Т.А., Климаш Н.І. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу : монографія. Київ : Логос, 2013. 204 с.

17. Грабовський І. С., Якименко А. М. Методичні аспекти формування та оцінки зони фінансової стабільності підприємства. *Економіка та держава*. 2016. № 1. С. 64–70.

18. Грачев А. В. Многофакторная модель оптимизации бухгалтерского баланса. *Аудит и финансовый анализ*. 2007. № 3. С. 57-69.

19. Грещак, М. Г., Гребешкова О. М., Коцюба О. С. Внутрішній економічний механізм підприємства : навч. пос. К.: КНЕУ, 2001. 228 с.

20. Давиденко Н. М. Капіталізація в контексті фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємств. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2016. № 1. С. 9–15.

21. Донченко Т.В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 1. Т. 1. С. 23–27.

22. Дорофеев М.Л. Особенности применения матрицы финансовых стратегий Франсона и Романа в стратегическом финансовом анализе компании. *Финансы и кредит*. 2009. № 23. С. 51–56.

23. Євдокимова Д.М. Державне регулювання економічного розвитку : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.01.01. К., 2002. 20 с.

24. Жукевич С.М. Рожелюк В.М. Фінансова стійкість підприємства в контексті сталого розвитку України. *Світ фінансів*. 2018. Вип. 4. С. 75–85.

25. Заячківська О.В. Яскал Я.А. Роль фінансової стійкості підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2018. Вип. 2. С. 21–26.

26. Іванченкова Л.В. Методичні аспекти моніторингу фінансової стабільності підприємств корпоративного сектору харчової промисловості [Електронний ресурс. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2018. № 4. С. 41–46.

27. Кислиця О.Я., Мягких І.М. Економічний аналіз: Курс лекцій. К.: Вид-во Європейського університету, 2009. 171с.

28. Кіндрат О. В. Оцінювання впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ на стійкість фінансово-економічного стану підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 140–149.

29. Кондратенко Н.О. Сучасні підходи до формування системи антикризового фінансового управління організацією. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка*. 2017. Вип. 4. С. 51–54.

30. Коріньок Я.О. Сутність фінансової стабільності та особливості її прояву. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2015. Вип. 11(2). С. 126–130.

31. Левковець Н.П. Принципи забезпечення економічної безпеки підприємства. *Управління проектами, системний аналіз і логістика*. 2008. №5. С. 333–336

32. Лемішко О. Теоретико-методичні засади визначення параметрів

фінансової стабільності підприємства. *Економіст*. 2014. № 6. С. 64–66.

33. Лищенко М.О. Аналіз фінансової стійкості підприємства як елементу забезпечення фінансової стабільності роботи підприємства. *Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки*. 2018. № 2. С. 49–57.

34. Михайлюк Н.С. Забезпечення фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4. С. 146–153.

35. Мізюк Б.М., Кітц Р.Р. Ефективність механізмів забезпечення фінансової стабільності в розвинутих країнах. *Проблеми економіки*. 2016. № 3. С. 6–14.

36. Нестеренко Н В., Желєзняк О.Л. Управління грошовими потоками підприємства як засіб забезпечення його фінансової стабільності. *Вісник [Київського інституту бізнесу та технологій]*. 2013. Вип. 3. С. 37–42.

37. Олександренко І.В., Подерня-Масюк Ю.А. Методичні підходи до визначення сукупного рівня фінансової стабільності підприємств. *Економічний форум*. 2015. № 4. С. 295–302.

38. Олійник Л.В. Стратегічні напрями забезпечення фінансової стабільності підприємства. *Finane, accounting, banks*. 2017. Вип. 1. С. 118–124.

39. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібник. К. : КНЕУ, 2004. 240 с.

40. Пиріг С.О., Нужна О.А., Глучкевич Н.В. Автоматизація діагностики фінансової стійкості підприємства та її вплив на фінансову стабільність регіону. *Економічний форум*. 2017. № 4. С. 242–247.

41. Письменна Т.В. Практика антикризового фінансового управління в умовах збитковості економічної діяльності вітчизняних підприємств. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка*. 2018. № 9. С. 152–156.

42. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник – 6-ге вид., переробл. і виправ. Київ: КНЕУ, 2012. 552 с.

43. Проценко Я.В. Методи управління фінансовою стабільністю підприємств готельного господарювання. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2016. № 6. С. 103–107
44. Проценко Я.В. Методологічний підхід до визначення й оцінювання фінансової стабільності підприємства. *Наукові праці НДФІ*. 2017. Вип. 1. С. 122–130.
45. С. 122–130.
46. Проценко Я.В. Теоретичне визначення фінансової стабільності підприємства. *Наукові праці НДФІ*. 2017. Вип. 3. С. 101–107.
47. Проценко Я.В. Методи управління фінансовою стабільністю підприємств готельного господарювання. *Держава та регіони*. 2016. № 6. С. 103–107
48. Пшик Б.І. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву. *Вісник СевНТУ. Серія «Економіка і фінанси»*. 2015. № 138. С. 91–96.
49. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Київ, 2005. 662 с.
50. Сидоренко-Мельник Г.М. Карцева В.В. Маркери стійкого фінансового розвитку підприємства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2019. № 1. С. 46–53.
51. Співак С.М., Андрушків Б.М., Погайдак О.Б. Забезпечення фінансово-господарської стабільності підприємства в умовах повного регіонального розрахунку. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 1. С. 144–150.
52. Співак С.М. Механізм забезпечення фінансової стабільності промислового підприємства. *Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування: матеріали наук.-практ. конф., Тернопіль, 11–12 травня 2017 р.* С. 142–144.
53. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. / за заг. ред. М.П. Бутка. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 376 с.

54. Султанов Д.Р., Балдик Д.О. Фінансова стабільність як головна умова стійкого розвитку підприємства. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2019. Вип. 25. С. 231–232.
55. Тринька Л.Я., Липчанська О.І. Економічний аналіз : навч.-метод. посіб. К. : Алерта, 2013. 567 с.
56. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. К. : Знання, 2012. 815 с.
57. Управління розвитком підприємств (за видами економічної діяльності) в умовах глобалізації : монографія / ред. : І.І. Савенко, І.О. Седікова. Одеса : ЧП Букаєв В.В., 2014. 217 с.
58. Фінанси підприємств: підручник / [А.М.Поддєрьогін, М.Д.Білик, Л.Д.Буряк та ін.]; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М.Поддєрьогін. – Восьме вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2013. 519 с.
59. Фінансовий аналіз: навч.посіб. [Текст] / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. К.: КНЕУ, 2005. 592 с
60. Хацер М.В. Антикризове фінансове управління на підприємстві: сутність, характеристика та механізм здійснення. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2019. Т. 30(69), № 1. С. 71–77.
61. Химич І. Корпоративна культура – чинник фінансової стабільності підприємств у сучасних економічних умовах. *Галицький економічний вісник*. 2012. № 4. С. 147–156.
62. Химич І. Фінансова стратегія як елемент фінансової стабільності підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2013. № 4. С. 158–164.
63. Цал-Цалко Ю.С., Мороз Ю.Ю., Суліменко Л.А. Фінансовий аналіз: Підручник. – Вид. 5-є, доповнене. Житомир: ЖОО ГО “Спілка економістів України”, 2012. 609 с
64. Чаленко Н.В., Сенченко О.С. Шляхи забезпечення фінансової стабільності підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 6. С. 135–139.

65. Шеремет А.Д., Негашев Е.В. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций. – 2-е изд., перераб. и доп. М: ИНФРА– М, 2011. 208 с.

66. Школьник І.О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. / За заг. ред. І. О. Школьник. Київ : «Центр учбової літератури», 2016. 368 с.

67. Юрій Е. О., Руснак Т. В. Забезпечення фінансової стабільності підприємств у сучасних економічних умовах. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 3. С. 108–112.

68. Bernstein L.A. Financial Statement Analysis: Theory, Application and Interpretation., John J. Wild. – McGraw Hill, 2006. 738 p.

69. Brigham E.F., Ehrhardt M. C. Financial management: theory and practice. Thomson South–Western, 2008. 1074 p.

70. Chang C., Lee A. C., Lee C. F. Determinants of capital structure choice: A structural equation modeling approach. *The Quarterly Review of Economics and Finance*. Vol. 49. Is. 2, May 2009. P. 197–213.

71. Fabozzi F.J. Financial Management and Analysis. John Wiley & Sons, Inc., 2008. 1022 p.

72. Piketty T. Capital in the Twenty–First Century. Translated by Arthur Goldhammer. ; Cambridge, Massachusetts. London: The Belknap Press of Harvard University Press, 2014. –685 p.

ДОДАТОК А

Зведений баланс (звіт про фінансовий стан) ПАТ «Запоріжгаз» станом
на 31.12. __ року

Актив	Код рядка	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи:	1000	234	200	501	599	609
первісна вартість	1001	552	530	924	1157	1376
накопичена амортизація	1002	-318	-330	-423	-558	-767
Незавершені капітальні інвестиції	1005	21486	34665	66967	40118	29159
Основні засоби:	1010	316441	335400	337250	368312	399183
первісна вартість	1011	530198	569076	588802	640192	693603
знос	1012	213757	233676	251552	271880	294420
інші фінансові інвестиції	1035	78604	0	0	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	5287	9453	9453	0	16730
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	15801	9802	5818
Інші необоротні активи	1090	572	2871	8805	15367	7050
Усього за розділом I	1095	422624	382589	438777	434198	458549
II. Оборотні активи						
Запаси	1100	5313	10562	8822	9812	18700
Векселі одержані	1120	0	0	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	65293	292007	866108	727670	407827
Дебіторська заборгованість за						
розрахунками: за виданими авансами	1130	13009	19103	1179	90138	184084
з бюджетом	1135	20252	13439	13783	18344	20464
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0	0	10328	10327
з нарахованих доходів	1140	325	142	205	101	57
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	28510	129398	28146	101261	246
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	30540	36837	45492	14799	19272
Інші оборотні активи	1190	667	40061	44628	40131	151
Усього за розділом II	1195	163909	541549	1008363	1002256	650801
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та	1200	0	0	0	0	0

групи вибуття						
Баланс	1300	586533	924138	1447140	1436454	1109350

Продовження Додатку А

Пасив	Код рядка	2014	2015	2016	2017	2018
I. Власний капітал						
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	5434	5434	5434	5434	5 434
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0	0	0	0
Додатковий капітал	1410	433411	445256	445025	445680	446 659
Емісійний дохід	1411	0	0	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0	0	0
Резервний капітал	1415	0	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	- 259089	-290334	-347493	-792686	-1430 464
Усього за розділом I	1495	179756	160356	102966	-341572	-978371
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення						
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	20106	0	0	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0	0	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	64977	65666	61773	61348	58856
Довгострокові забезпечення	1520	16525	12207	17913	13414	13736
Усього за розділом II	1595	101608	77873	79686	74762	72592
III. Поточні зобов'язання і забезпечення						
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	7739	7739	7739	5905	5905
за товари, роботи, послуги	1615	204211	392402	1041946	1486053	1844066
за розрахунками з бюджетом	1620	10625	53382	34187	21687	16129
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0	0	1257	136
за розрахунками зі страхування	1625	1356	50	2170	1346	2026
за розрахунками з оплати праці	1630	2475	82	7952	5331	7712
за одержаними авансами	1635	75579	227359	164017	110848	65594
за розрахунками з учасниками	1640	474	232	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	2582	4505	5973	7887	9528
Інші поточні зобов'язання	1690	128	158	504	64207	64169
Усього за розділом III	1695	305169	685909	1264488	1703264	2015129
Баланс	1900	586533	924138	1447140	1436454	1109350

ДОДАТОК Б

Зведений звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) ПАТ «Запоріжгаз» за 2014–2008 роки

Стаття	Код рядка	2014	2015	2016	2017	2018
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	896764	1396890	2290461	2404780	2387444
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-959384	-1488831	-2205823	-2390137	-2464486
Валовий: прибуток	2090	0	0	84638	14643	0
Валовий: збиток	2095	-62620	-91941	0	0	-77042
Інші операційні доходи	2120	9613	85817	8008	14802	32109
Адміністративні витрати	2130	-17367	-17693	-23213	-29229	-44159
Інші операційні витрати	2180	-9196	-56578	-121299	-435428	-532490
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	-79570	-80395	-51866	-435212	-621582
Інші фінансові доходи	2220	18173	31666	1283	3186	1581
Фінансові витрати	2250	-7885	-8320	-7228	-5497	-12583
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	-69282	-57049	-57811	-437523	-632584
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-48146	18251	4242	-8353	-6460
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	-117428	-38798	-53569	-445876	-639044

Елементи операційних витрат

Стаття		2014	2015	2016	2017	2018
Матеріальні затрати	2500	820803	1349169	2057137	2181044	2236509
Витрати на оплату праці	2505	78222	81458	108140	154439	169279
Відрахування на соціальні заходи	2510	28411	29650	23782	33546	35938
Амортизація	2515	21175	29601	20282	21051	22637
Інші операційні витрати	2520	37336	73224	140994	464714	576772
Разом	2550	985947	1563102	2350335	2854794	3041135

**Декларація академічної доброчесності
здобувача вищої освіти ЗНУ**

Я, Вовк Анастасія Сергіївна, студентка 2 курсу, денної форми навчання, економічного факультету, спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування, освітньої програми «Фінанси і кредит» , адреса електронної пошти _____,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Механізм забезпечення фінансової стабільності підприємства ПАТ Запоріжгаз»

відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ Вовк А.С.

Дата _____ Підпис _____ Герасимова В.О.